

★ E 2.602 ★

A SZEGEDI EGYETEMI KÖNYVTÁR KIADVÁNYAI
46. SZ.

TERVJAVASLAT
A SZEGEDI KÖNYVTÁRAK FEJLESZTÉSÉRE

SZEGED. 1960

★ ★

E 2.602

2439/1986

Kül
Lst

A SZEGEDI EGYETEMI KÖNYVTÁR KIADVÁNYAI

46. sz.

TERVJAVASLAT
A SZEGEDI KÖNYVTÁRAK FEJLESZTÉSÉRE

Készítette
KOREK JÓZSEF

KÉZIRAT

SZEGED, 1960

Az építési programtervezetet átnézte

BESZÉDES KORNÉL
Szeged mj. Város Tanácsa Vb. főmérnöke

E 2.602

Készült a Szegedi Tudományegyetemen, Zetaprinton eljárással.
Felelős: Héder József

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	7
Javaslat a szegedi könyvtári problémák megoldására Előterjesztés az MSzMP Szeged Városi Végrehajtóbizottságának a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztályának, és Szeged mj. Város Tanácsa Végrehajtóbizottságának	9
Tanulmány a szegedi könyvtárak elhelyezési és férő- hely problémáiról	15
Építési programtervezet a Szegedi Egyetemi Könyvtár a Szeged Városi Somogyi Könyvtár és a Csongrád Megyei Könyv- tár közös új épületének megtervezéséhez.	29

E l ő s z ó

Jelen kiadványunkban a szegedi könyvtárak fejlesztésének főbb problémáival foglalkozunk. Megítélésünk szerint ezek nemcsak a szegedi könyvtárak, hanem az egész magyar könyvtárpolitika sürgős megoldást követelő kérdései közé tartoznak.

Városunk a Dél-Alföld kulturális központja. Orvos- és tudományegyeteme számos országos jelentőségű tudományos intézete, oktatásügyi és kulturális intézménye, fejlett művészeti és irodalmi élete, gyors ütemben fejlődő könnyűipara és a közelmúltban szocialista utra lépett mezőgazdasága széles kisugárzó hatással segíti az egész dél-alföldi táj szocialista fejlődését.

A gazdasági és kulturális élet hatalmas arányu fejlődése érvényesült a város könyvtárügyének fejlődésében is. A könyvtárak állományának gyors növekedése, a könyvtári hálózat nagyarányu kiterjedélyesedése, a könyvtári munka szemléletének gyökeres átalakulása jelzik eredményeinket. E fejlődés ellenére szembetűnő, hogy a könyvtárak fejlődésének üteme viszonylag lemaradt a kulturális élet más területeinek fejlődése mögött.

Egyetemünk felszabadulás előtti mérete többszörösére növekedett. Az egyetemről kikerülő szakemberek száma rohamosan emelkedik. Tudományos intézményeink száma és mérete egyre nagyobb. Mindezek az egyetemi könyvtár szolgáltatásainak jelentékeny megnövelését igénylik. A burzsoa művelődési monopólium felszámolása, az olvasók, művelődni vágyók nagy tömegeit vonzza városi és községi könyvtárainkba. E körülmény a városi és megyei könyvtár hatásugának növelését követeli meg. Egyre világosabb, hogy olyan könyvtárkultúra megteremtése szükséges városunkban, amely képes ezeket az igényeket kielégíteni, és kezdeményező szerepet tud vállalni abban a munkában, amely az emberek szocialista tudatának kialakításában a könyvtárakra hárul.

Ahhoz, hogy könyvtáraink e hivatásukat betölthessék, mindeneke-lőtt jelenlegi munkakörülményeik alapvető megjavítása szükséges. A két nagy szegedi könyvtár súlyos, közel három évtizede vajudó elhelyezési és férőhely gondokkal küzd. Ez a körülmény elemi munkafeltételektől fosztja meg őket. A könyvtárak elhelyezési és fé-

rőhely problémáival foglalkozva arra a következtetésre jutottunk, hogy a két könyvtár épületgondját egy közös hajlék felépítésével lehet csak megoldani. A megyeszékhely Szegedre helyezése következtében, a közeljövőben napirendre kerül a Csongrád Megyei Könyvtár áthelyezése is. Részére szintén ebben az épületben észszerű helyet biztosítani. Így egy épülettel három jelentős könyvtári intézmény elhelyezési problémája oldható meg.

Javaslatunkra a Szeged Városi Párt Végrehajtóbizottság, az 1959. évi Városi Pártértekezlet, a Szegedi Tudományegyetem Tanácsa támogató határozattal válaszolt, a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári Osztályának és Szeged mj. Város Tanácsának illetékesei egyetértőleg nyilatkoztak.

E határozatok és nyilatkozatok birtokában vállalkoztunk arra, hogy mindhárom könyvtár célszerű elhelyezésének és helyszükségletének figyelembevételével programtervezetet készítünk, s az új épület tervezési munkálatait javaslatainkkal elősegítsük.

Meggyőződésünk szerint e határozatok végrehajtása rendkívül nagyjelentőségű vívmánnyal gazdagíthatja városunk, a délalföldi táj, sőt az egész ország tudományos és kulturális életét. Számos előnnyel járna ate tekintetben is, hogy egységes könyvtárpolitika kialakítására irányuló törekvéseinket vinné előbbre. Az egyes hálózati központi könyvtárak egymást segítő szoros együttműködése az olvasói igények ellátásának egyre szélesebb alapokra helyezését segíthetné elő. A három könyvtár kisugárzó hatása egyre hatékonyabbá tenné a könyvtári munkát az egész területen. A könyvtárak egy épületben történő elhelyezése jelentős megtakarításokat tenne lehetővé a napi üzemelési költségekben. Gazdaságosnak bizonyulna ez a megoldás azért is, mert a három könyvtár új épületbe költözésével más célokra kiválóan hasznosítható épületek vagy épületrészek szabadulnának fel.

Bizunk abban, hogy az érdekelt szervek problémáink megoldásában segítségünkre sietnek és közös erőfeszítéssel elősegítik, hogy intézményeink alkalmasakká váljanak hivatásunk betöltésére.

S z e g e d, 1960. június hó.

JAVASLAT
A SZEGEDI KÖNYVTÁRI PROBLÉMÁK MEGOLDÁSÁRA

Előterjesztés az MSzMP Szeged Városi Végrehajtóbizottságának,
a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtárosztályának, és Szeged
mj. Város Tanácsa Végrehajtóbizottságának.

Szeged város fellendülő művelődési életét, művelődéspolitikai terveit, az itt folyó tudományos és oktató munkát hatékony könyvtári szolgáltatásokkal kell alátámasztani.

Kedvező körülménynek tarthatjuk, hogy a városban jelentékeny és értékes könyvgyűjtemények állnak rendelkezésre. De azonnal leszögezhetjük, hogy könyvtári intézményeink munkája hatásfokának növelését, a könyvállományok fejlesztését akadályozza a könyvtárak kedvezőtlen, a távlati tervek szempontjából perspektívátlan elhelyezése és feladataik, funkcióik összehangolásának a hiánya.

A szegedi könyvtárak összehangolt fejlesztési terveinek kialakítása ma elodázhatatlan feladat. A város művelődési terveinek a következő években meg kell oldania a Somogyi Könyvtár nyomasztó elhelyezési problémáit, és ezzel összefüggésben a muzeumi igen értékes gyűjteményének a művelődő tömegek elé tárását. A Szegedi Tudományegyetemnek biztosítani kell könyvtára mainál kedvezőbb, a fejlesztési lehetővé tevő elhelyezését. A megyei tanácsnak pedig megoldást kell találnia a Megyei Könyvtárnak Szegeden történő működtetésére.

Mindezek szükségessé teszik, hogy az érdekelt szervek haladéktalanul összehangolják könyvtárfejlesztési terveiket. Sürgössé az teszi a feladatot, hogy az egyetem és a városi tanács is a távlati fejlesztési tervek kimunkálásán fáradozik, de méginkább az, hogy Szeged megyei székhellyé fejlesztése a legközelebbi tervidőszakban oldandó meg, és nem utolsó sorban az, hogy országos könyvtárfejlesztési távlati tervezés folyik.

Számolva a már felsorolt intézmények érdekeivel, de számításán kívül nem hagyva a városi iskolai és felsőoktatási intézményeink fejlesztését sem, az alábbi javaslatot terjesszük elő:

- 1./ A Somogyi Könyvtár értékes régi állományát, mely elsősorban a tudományos kutatás szempontjából döntő jelentőségű, és csak másodsorban, fejlettebb fokon használható közművelődési szempontból, az eddiginél szervesebben kell összefüggésbe hozni az Egyetemi Könyvtár korszerű tudományos gyűjteményével.

2./ A Somogyi Könyvtárat felszabadítva a tudományos kutatást alátámasztó tevékenység kötelezettsége alól, amelynek erőviszonyai folytán ma megfelelni úgy sem képes, a városi közművelődési funkció maradéktalan kiépítésére kell ösztönözni, illetőleg ehhez a szükséges feltételeket olymódon biztosítani, hogy kerületenként fiókhálózatot építhessen ki. A kölcsönzés helyi decentralizálásával végezhető kellő hatásfokon a műveltségterjesztő könyvtári munka.

3./ A Megyei Könyvtár megyei hálózati központi funkciójának gyakorlását a jelenlegi járási könyvtár apparátusának és könyvállományának bővítésével, illetőleg fejlesztésével lehet ésszerűen és gazdaságosan megoldani.

A differenciált funkcióval működő három könyvtár összehangolt működése egy közös épületben történő elhelyezéssel biztosítható legeredményesebben. Mivel azonban Szegeden olyan épület nincs, amely erre alkalmas lehetne, de mert külön-külön ugyis jelentkezne az egyes könyvtárak épületigénye, indokolt felvetni könyvtári épület felépítését.

Első pillanatban ugyan merésznek, és költségesnek tűnhet a javaslat, de kielégítő megoldást csak ennek a tervnek a megvalósítása hozhat.

Az előnyei alig-alig becsülhetők fel, viszont a beruházási áldozat sem mutatkozik irreálisnak, ha felsoroljuk a legszembetűnőbb előnyöket és a különböző intézményeknél jelentkező hasznot.

1./ A három könyvtár egy épületben történő működtetése igen jelentékeny politikai erőt jelentene. A könyvkultúra terjesztésének propagatív bázisa alakulhatna ki.

2./ A könyvtári munka szakmai színvonalát óriási mértékben emelhetnék a korszerű olvastatási- és munkafeltételek, valamint a könyvtárosok munkakapcsolatai.

3./ A leggazdaságosabb módon szervezhető a munka, és építhetők ki a közös segédüzemek (fotolaboratórium, közös könyvkötészet, stb.)

4./ Mindhárom könyvtár hálózati központi tevékenységet fejt ki. Az Egyetemi Könyvtár az egész egyetemi könyvtári hálózat (tanszéki könyvtárak) központja, a Megyei Könyvtár az egész megye közművelődési könyvtárait irányítja. A legjobb könyvtárosok erőinek tömörítésével olyan módszertani irányító munka alakulhatna ki, amilyenre eddig nincs példa hazánkban.

- 5./ A tudományos és közművelődési könyvtárak közötti mai elkülönülés elmosódna, aminek előnyei a közművelődési könyvtári munka színvonalának emelésében jelentkeznének, de az egyetemi munkát is, amely a gyakorlattal az eddiginél nagyobb kapcsolatra törekszik, kedvezően befolyásolná

A három könyvtár elhelyezésére alkalmas új épület felépítése esetén:

megtakarítható a Muzeum fejlesztésére szükséges beruházási hitel;

a Somogyi Könyvtárnak nem kell máshol könyvtári célokra alkalmas épületet átalakítani;

megoldható a Megyei Könyvtár korszerű elhelyezése, amire egyébként jelen helyzetben még semmi más megoldás nem is látszik; és felszabadítható a Dugonics tér 13.sz. alatti épület, amely oktatási célokra igen alkalmas; vagy a Jogi Kar elhelyezését oldja meg, vagy Diákotthon felépítését teszi szükségtelemmé, de középiskola, vagy általános iskola is elhelyezhető benne.

A felszabadulás előtti «kulturpolitika» csak egyetemi könyvtárépület felépítést vette programjába, a mi szocialista művelődéspolitikánk pedig az érdekelt felügyeleti hatóságok összefogásával teremtett beruházási hitelből megépítette azt a könyvtárépületet, amely a dolgozók művelődését és a dolgozók fiainak és leányainak egyetemi, oktatását, valamint a szocialista tudományos kutató munkát szolgálja.

S z e g e d, 1959. szeptember hó 14.

HAVASI ZOLTÁN

a Szegedi Egyetemi Könyvtár
igazgatója

TANULMÁNY A SZEGEDI KÖNYVTÁRAK ELHELYEZÉSI
ÉS FÉRŐHELY PROBLÉMÁIRÓL

Felszabadulás utáni kulturpolitikánk gyökeresen új alapokra helyezte az ország könyvtárügyét. A könyvtárak reakciós szemléletből fakadó befeléfordulását, az olvasók sokrétű igényei kielégítésének új szemléletével váltotta fel. Ez a szemlélet a különböző típusú könyvtárak új munkastílusának egyik meghatározó vonásává vált.

Az ilyen lényegi változás új működési körülmények megteremtésének igényét veti fel. Elég, ha az olvasók számának rendkívül nagyarányú emelkedésére és igényeinek, -különösen az egyetemi viszonyok között jelentkező- hallatlan differenciálódására, a könyv- és folyóirat-állomány gyarapodási tempójának ugrásszerű megnövekedésére célzunk. Az előbbi olvasói férőhely bővítésének, szakosított olvasótermek létesítésének, az utóbbi raktári férőhely biztosításának és nagyobb feldolgozó apparátus foglalkoztatásának a követelményével jár együtt.

A 164/1958./M.K. 15 /M.M. sz. rendelet a Szegedi Egyetemi Könyvtárat általános gyűjtőkörű országos jellegű tudományos könyvtárrá nyilvánította. Ugyanez a rendelet, a Szegedi Tudományegyetem sajátos könyvtári igényeinek ellátása mellett, a Dél-Alföld és Szeged város tudományos könyvtári igényeinek szolgálatát, - tehát a tudományos tájkönyvtári feladatok ellátását is kötelességévé tette. Ez a rendelet könyvtári munkánk szélesebb alapokra helyezését, könyvtári szolgáltatásaink nagymérvű bővítését teszi kötelességünké. Végrehajtása megköveteli a könyvtár állományának nagyobbütemű gyarapítását, követelménnyé teszi az olvasói férőhelyek számának növelését s szükségszerűen a könyvtári dolgozók létszámának növekedését is, tehát a könyvtár jelenlegi elhelyezésének problémátikusságát még jobban aláhuzza, és megoldásának elodázhatatlan voltát hangsúlyozza.

A Szegedi Egyetemi Könyvtár távlati fejlesztési tervet készített. A benne foglalt javaslatok jelentős állománygyarapodást irányoznak elő, az állomány sokoldalú feltárását tűzik feladatul, új különgyűjtemények létrehozását tervezik.

Ez új olvasótermek és kutatószobák kialakítását, kisegítő üzemek (kötészet, sokszorosító műhely, fotólaboratórium, stb.) kiépítését, illetve bővítését, a raktári férőhelyek gyarapítását, új munkaszobák, ma még nem létező kulturális és szociális helyiségek biztosítását teszi elkerülhetetlenné, már a tervidőszak első szakaszában. Az E-

Felszabadulás utáni kulturpolitikánk gyökeresen új alapokra helyezte az ország könyvtárügyét. A könyvtárak reakciós szemléletből fakadó befeléfordulását, az olvasók sokrétű igényei kielégítésének új szemléletével vállalta fel. Ez a szemlélet a különböző típusú könyvtárak új munkastílusának egyik meghatározó vonásává vált.

Az ilyen lényegi változás új működési körülmények megteremtésének igényét veti fel. Elég, ha az olvasók számának rendkívül nagyarányú emelkedésére és igényeinek, -különösen az egyetemi viszonyok között jelentkező- hallatlan differenciálódására, a könyv- és folyóirat-állomány gyarapodási tempójának ugrásszerű megnövekedésére célzunk. Az előbbi olvasói férőhely bővítésének, szakosított olvasótermek létesítésének, az utóbbi raktári férőhely biztosításának és nagyobb feldolgozó apparátus foglalkoztatásának a követelményével jár együtt.

A 164/1958./M.K. 15 /M.M. sz. rendelet a Szegedi Egyetemi Könyvtárat általános gyűjtőkörű országos jellegű tudományos könyvtárrá nyilvánította. Ugyanez a rendelet, a Szegedi Tudományegyetem sajátos könyvtári igényeinek ellátása mellett, a Dél-Alföld és Szeged város tudományos könyvtári igényeinek szolgálatát, - tehát a tudományos tájkönyvtári feladatok ellátását is kötelességévé tette. Ez a rendelet könyvtári munkánk szélesebb alapokra helyezését, könyvtári szolgáltatásaink nagymérvű bővítését teszi kötelességünké. Végrehajtása megköveteli a könyvtár állományának nagyobbütemű gyarapítását, követelménnyé teszi az olvasói férőhelyek számának növelését s szükségszerűen a könyvtári dolgozók létszámának növekedését is, tehát a könyvtár jelenlegi elhelyezésének problémátikusságát még jobban aláhuzza, és megoldásának elodázhatatlan voltát hangsúlyozza.

A Szegedi Egyetemi Könyvtár távlati fejlesztési tervet készített. A benne foglalt javaslatok jelentős állománygyarapodást irányoznak elő, az állomány sokoldalú feltárását tűzik feladatul, új különgyűjtemények létrehozását tervezik.

Ez új olvasótermek és kutatószobák kialakítását, kisegítő üzemek (kötészet, sokszorosító műhely, fotólaboratórium, stb.) kiépítését, illetve bővítését, a raktári férőhelyek gyarapítását, új munkaszobák, ma még nem létező kulturális és szociális helyiségek biztosítását teszi elkerülhetelenné, már a tervidőszak első szakaszában. Az E-

Felszabadulás utáni kulturpolitikánk gyökeresen új alapokra helyezte az ország könyvtárügyét. A könyvtárak reakciós szemléletből fakadó befeléfordulását, az olvasók sokrétű igényei kielégítésének új szemléletével váltotta fel. Ez a szemlélet a különböző típusú könyvtárak új munkastílusának egyik meghatározó vonásává vált.

Az ilyen lényegi változás új működési körülmények megteremtésének igényét veti fel. Elég, ha az olvasók számának rendkívül nagyarányú emelkedésére és igényeinek, -különösen az egyetemi viszonyok között jelentkező- hallatlan differenciálódására, a könyv- és folyóirat-állomány gyarapodási tempójának ugrásszerű megnövekedésére célzunk. Az előbbi olvasói férőhely bővítésének, szakosított olvasótermek létesítésének, az utóbbi raktári férőhely biztosításának és nagyobb feldolgozó apparátus foglalkoztatásának a követelményével jár együtt.

A 164/1958./M.K. 15 /M.M. sz. rendelet a Szegedi Egyetemi Könyvtárt általános gyűjtőkörű országos jellegű tudományos könyvtárrá nyilvánította. Ugyanez a rendelet, a Szegedi Tudományegyetem sajátos könyvtári igényeinek ellátása mellett, a Dél-Alföld és Szeged város tudományos könyvtári igényeinek szolgálatát, - tehát a tudományos tájkönyvtári feladatok ellátását is kötelességévé tette. Ez a rendelet könyvtári munkánk szélesebb alapokra helyezését, könyvtári szolgáltatásaink nagymérvű bővítését teszi kötelességünké. Végrehajtása megköveteli a könyvtár állományának nagyobbütemű gyarapítását, követelménnyé teszi az olvasói férőhelyek számának növelését s szükségszerűen a könyvtári dolgozók létszámának növekedését is, tehát a könyvtár jelenlegi elhelyezésének problémátikuságát még jobban aláhúzza, és megoldásának elodázhatatlan voltát hangsúlyozza.

A Szegedi Egyetemi Könyvtár távlati fejlesztési tervet készített. A benne foglalt javaslatok jelentős állománygyarapodást irányoznak elő, az állomány sokoldalú feltárását tűzik feladatul, új különgyűjtemények létrehozását tervezik.

Ez új olvasótermek és kutatószobák kialakítását, kisegítő üzemek (kötészet, sokszorosító műhely, fotólaboratórium, stb.) kiépítését, illetve bővítését, a raktári férőhelyek gyarapítását, új munkaszobák, ma még nem létező kulturális és szociális helyiségek biztosítását teszi elkerülhetetlenné, már a tervidőszak első szakaszában. Az E-

gyetemi Könyvtár jelenlegi épülete még az egész épület könyvtári célokra történő átadása esetén sem alkalmas ezek kialakítására. Ezt figyelembe véve eleve úgy állítottuk össze fejlesztési tervünket, hogy mellőztük benne olyan beruházások tervezését, amelyek a könyvtárépület későbbi egyéb célokra való felhasználhatóságát nehezítik, vagy hátrányosan befolyásolják. Ilyen beruházások elvégzése azonban a tervidőszak alatt a természetes fejlődés következtében szükségessé válhat.

Már a jelenlegi helyzet is indokolja, de a perspektivikus tervek bármily ütemű megvalósítása megköveteli, hogy a Szegedi Egyetemi Könyvtár, ezzel szorosan összefüggően a Városi Somogyi Könyvtár és a közeljövőben Szegedre átkerülő Csongrád Megyei Könyvtár elhelyezésének kérdésével foglalkozzunk, és megoldására javaslatot készítsünk.

E l ő z m é n y e k

Előre kell bocsátanunk, hogy a könyvtárépítés igénye városunkban nem újkeletű. Irattári anyagunk tanubizonyysága szerint új könyvtár építése ügyében több évtizeddel ezelőtt már érdemi hivatalos tárgyalások folytak városunkban.

Az egyetem épületeinek tervezésekor Rerrich Béla építőművész egyetemi könyvtár épületet is tervezett. Az épület nem készült el, mint ahogy a dóm köré tervezett több más egyetemi épület sem. A tervezés ténye azonban azt mutatja, hogy már az 1920-as években szükségesnek tartották Szegeden egy új könyvtárépület létesítését.

Anélkül, hogy azokat az előzményeket érintenénk, amelyek az ügy érlelődésének és előkészítésének időszakaként foghatók fel, idézzük az 1938. év január 12-én „... d. u. 1-2 óra között dr. Geley József Rector Magnificus Ur kívánságára és elnöklete alatt a Szegedi Egyetemi Könyvtárban és a Városi Múzeum- és Könyvtárban a szükséges férőhelyek immár ijesztő méreteket öltő hiánya miatt beállott tarthatatlan helyzet megvitatása céljából és a fennálló ilyen vonatkozású súlyos bajokon való segítség módjainak és lehetőségeinek megbeszélése végett rögtönzött értekezlet» jegyzőkönyvének néhány részletét, amely azt mutatja, hogy a könyvtárépítés ekkor már halasztást nem tűrő problémaként, meglehetősen érett formában került napirendre. Lényegét nem érintő ki-vonatolással a jegyzőkönyv ma is aktuális megállapításait és javaslatait alább idézzük:

«Pasteiner főigazgató és főfelügyelő, a budapesti egyetemi könyvtár főigazgatója hivatkozik arra, hogy már két évvel ezelőtt alkalma volt beszélni a város polgármesterével, akinek kifejtette már akkor, hogy az adott helyzetben mindenféle szempont a Város Könyvtárának és az Egyetemi Könyvtárnak egy közös épületben

való végleges elhelyezése mellett szól, minden egybeolvasztási vagy más formában való egyesítési szándék vagy törekvés kizárásával. Örömmel értesült, hogy — miután a kérdés végleges megoldása további halasztást már nem szenvedhet, — az összes városi tényezőkben megvan a hajlandóság teljesen magukévá tenni ezt a két évvel ezelőtt kifejtett javaslatot.»

Pasteiner főigazgató ur azzal indokolja az Egyetemi Könyvtárnak és a Városi Könyvtárnak egy közös épületben leendő elhelyezését, hogy, közös olvasóterem és közös könyvkölcsönző osztály felállításával az adminisztrációt bizonyos mértékig egyszerűsíteni lehetne, de nagyfokú racionalizálást igazán a könyvbесzerzés terén lehetne elérni és végül a könyvtár fenntartási költségeit ezzel is nagyban lehetne apasztani. Nem jelenti ez a körülmény okvetlenül azt, hogy a jövőben ezáltal az állam és a város csökkenthetné a könyvtárra fordított kiadásait, de jelenti azt, hogy a könyvtár rendelkezésére bocsátott összegeket sokkal nagyobb arányban mint eddig, lehetne felhasználni kimondott könyvbесzerzésre és hasonló célokra. Vagyis a főigazgató ur véleménye szerint az adott körülmények között külön a két intézet, az Egyetemi Könyvtár és a Városi Könyvtár sánta maradna.»

«...» gondolat megvalósítása módjaira két lehetőség adódik. Az egyik, hogy a Városi Múzeum mostani épületét megfelelő átalakításokkal, bővítésekkel, hozzáépítéssel kizárólagosan könyvtári célokra kellene átalakítani, második lehetőség meg az volna, hogy nem a Múzeum, hanem a Könyvtár részére kellene külön új épületet emelni.» «...» kívánatosabb volna egy teljesen új könyvtári épület felépítése, amelynél azután a modern könyvtártechnika összes vívmányai minden nehézség nélkül alkalmazhatók.»

«Ha a város különleges érdekeit tartjuk szem előtt, ez esetben is az volna tanácsosabb, hogy ne a Múzeum, hanem a könyvtár kapjon új épületet.»

«Csekey István professzor ur a maga részéről is egy modern tűzbiztos új épületet tart ajánlatosnak, melynek felépítésével egyben a dóm-téri építkezések folytatását és a városdiszítési törekvést is előmozdítjuk. A költségek előteremtésénél a professzor ur úgy képzei, hogy az állam 2/3-ad, míg a város 1/3-ad részben járulna hozzá az építkezési kiadásokhoz.»

«Pálffy György kulturtanácsnok is teljesen magáévá teszi a felmerült és megvitatott probléma megoldási módját, a kérdés pénzügyi oldalával kapcsolatban megjegyzi, hogy amíg a város nem ismeri az állam hozzájárulás tényleges mértékét, a maga részéről való hozzájárulást illetőleg nem tehet konkrét javaslatot.»

«...» a Rector Magnificus köszönetét fejezi ki, hogy az értekezleten az ügy lényegére nézve teljesen egyöntetű vélemény alakult ki.»

A jegyzőkönyv javaslatai közül ma is igen helytálló, hogy a két nagy könyvtár számára közös új épületet kell felépíteni. Az említett racionalizálási lehetőségek ma már másképp festenek. A város és az állam között folyt akkori pénzügyi vitából is csak az érint bennünket, hogy az új könyvtáráépület felépítésének kérdését ezelőtt több mint 20 esztendővel – ha egymás között vitatkozva is – anynyira minden illetékes fórum indokoltnak tartotta, hogy végső soron eljutott az építkezési költségek biztosításának konkrét megtárgyalásáig.

Ezt a tárgyalást megelőzően 1938-ban elkészítették az «Irányelvek és kívánalmak az Egyetemi Könyvtár és a Somogyi Könyvtár egy épületben való elhelyezésével kapcsolatban», c. tervezetet, amely ma már kissé elavult, de egyébként igen körültekintő építési program. Egyes részeinek túlhaladottságát elsősorban az okozza, hogy készítői a felszabadulás utáni időkből bekövetkezett nagyarányú könyvtárfejlesztést nem láthatták előre. A könyvtári férőhelyszükséglet megoldását sürgetti, és a probléma más vonatkozásait világítja meg dr. Sulica Szilárd könyvtárigazgató, 1939-ben, «A Szegedi Egyetemi Könyvtár válságos helyzete» címmel készített felszólalása, amelyet a Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete VI. 10-én megtartott kongresszusára készített. Ebből a könyvtár sok egyéb gondja közül, a könyvtár férőhelyproblémáira és azok megoldására tett javaslatokat emeljük ki.

«... arra mutatok rá, hogy a folyosókon és raktárakban feltornyozott anyag egyfelől a régi típusú épület teherbíróképességéhez képest, másfelől akár egy közönséges tüzeset alkalmából mekkora veszélyt rejt magában».

«... ahhoz, hogy ez a több mint 225.000 darabból álló könyvtömeg könyvtárrá, közelebbről egyetemi könyvtárrá válhassék, mint említettem, nagyarányú pótlásra van szükség, s ehhez elengedhetetlen a rendszeres elhelyezést lehetővé tevő hely».

«A szükséges anyagkiegészítések legalább 50.000 kötetnyi anyagot jelentenek. Vegyük ehhez hozzá, hogy évi normális gyarapodásunk 10-15.000 darab körül mozog. Ha a szokás szerinti 30 esztendői gyarapodásra is számítva a rendszeresen fejlesztendő Szegedi Egyetemi Könyvtár helyszükségletét: 225.000 darab jelenlegi állomány, 50.000 darab kiegészítés, 30 év alatt 450.000 darabnyi gyarapodás igényeihez mérjük, folyóméterenként (polconként) 40 darab könyvet számítva 18,125 méter polcot kell előirányoznunk. Mintegy 30 % tartalék is tekintetbe veendő, vagyis összesen kb. 23.000 méter polc számára számítandó állványzat, illetőleg férőhely. Ennek a polcszükségletnek 7800 légköbméter raktár felel meg, ami 2,30 m belmagasság mellett 3391 négyzetméter raktérületet jelent».

«Sajnos, az épület, amely még árvíz előtti (1873-ban épült), nem engedi meg azt, hogy 5 q mozgósulyra tervezett mennyezetén kibekiktatott új födém nélkül 4,5 m magas állványokkal kihasználjuk

teljes légköbméter területét; egyes helyeken a 2,3 m magas állványok sulya alatt is szinte pattanásig feszül az ócska fapadlózat. Ezzel csak azt érnők el könyvtárilag, hogy a könyvhelyszükséglet pillanatnyilag majdnem egészen fedezve lenne. És még ezzel nincs vége helyszükségeinknek. Hiszen semmivel sem állunk jobban a többi könyvtári helyiség tekintetében sem. Arról nem beszélek most már, hogy a rendelkezésünkre álló 25 szobára, szobácskára szabdaltnak területben a modern igényeket valamennyire is kielégítő, a munka folytonosságát biztosító, bankszerűen egymásba kapcsolódó helyiségek alakításáról szó sem lehet».

«Abba is hagyom leírhatatlan helymizériáink további vázolását s csak azt akarom kiemelni, hogy mindezekből az a logikus és természetesen tanulság vonandó le, hogy a szegedi egyetemi könyvtár számára az immár beláthatatlan, illetőleg az intézet rövid időn belüli bezárásával egyenlő következményekkel fenyegető helyhiány megoldására egyetlen reális, racionális és gazdaságos, ennél fogva egyetlen célszerű mód mutatkozik: egy a kor igényeinek megfelelő modern új épület azonnali emelése.

Annál is inkább, minthogy a Somogyi Könyvtár számára sincs többé hely a kulturpalotában és Szeged e kettős könyvtári szükségletének egyedül értelmes megoldása a két testvérintézmény részére egy közös, hosszú időre elegendő otthont nyújtó modern épület használatlan felépítése».

Még egy felterjesztésből kívánunk néhány mondatot kiemelni. A felterjesztés 1943 szeptember hó 22-én kelt, a «Nagyméltóságú Dr. SZINYEI MERSE JENŐ m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter urhoz» szól. Ebben Puskás Endre igazgató a könyvtár akkori 250 ezres állományának elhelyezését nem látja tovább tarthatónak a jelen épületben.

«... a könyvtár végleges elhelyezéséről kell gondoskodni, oly módon, hogy nemcsak a már meglevő anyag számára biztosítunk helyet, hanem a jövőendőbeli gyarapodás elhelyezéséről is provideáljunk. A könyvtár végleges elhelyezésének egyetlen helyes, anyagi szempontból is legreálisabb megoldása új, önálló, külön, független egyetemi könyvtári épület emelése a modern könyvtártudomány és könyvtári gyakorlat követelményeinek megfelelően. Egy közepes tudományos könyvtár számára legalábbis 2.500-5.000 négyzetméter alapterület szükséges, hogy az évenkénti gyarapodás számára legalább egy emberöltőre gondoskodás történhessék. Miután az elgondolások szerint a szegedi Egyetemi Könyvtár a Somogyi Könyvtárral közös hajlékot fog kapni, a minimális alapterület-szükséglet 5.000 m². Különösen fontos, hogy gondoskodás történjék arról, hogy a két könyvtár jelenlegi könyvállományát és cca 30 évi gyarapodást magába foglaló épület akkora telken létesüljön, hogy 30 év múlva a következő új raktárak ugyanazon a telken épülhessenek meg. Ez épület megépítése a szegedi egyetemi építkezések programjában már benne van, nem kérünk tehát intézetünk számára olyan dolgot, ami az állam erejét meghaladná».

Nem szükséges tovább részletezni az előzményeket, amelyek rendre amellet foglaltak állást, hogy a két nagy könyvtár számára közös új épület felépítése elkerülhetetlen, mert a két könyvtár állománya szervesen kiegészíti egymást, és mind a tudományos, mind pedig a közművelődési munka hatékonyabbá tételét csakis ezuton látták elérhetőnek.

Ezek az előzmények azt bizonyítják, hogy a könyvtárépítés ügyének megoldása ezelőtt több mint 20 évvel már elodázhatatlannak bizonyult.

Az idézett érveken túl, új könyvtárépület felépítése mellett számos más indok is szól. Így többek között:

- a./ könyvtári célokra emelt épület nem csupán az olvasók kényelmét szolgálja, hanem a mindennapi könyvtári munka gazdaságosságát, az üzemelés napi költségeinek olcsóbbá tételét is.
- b./ több könyvtár céljára készült közös épület az egyes intézmények szoros együttműködését, és ezáltal működésének színvonalasabbá tételét segíti elő.
- c./ a könyvtárak mindennapi munkájának nélkülözhetetlen feltétele az egész állomány állandó készenléte. Ha nincs biztosítva az egyre növekvő állomány helybeni tárolása, a könyvtári munka hátrányokat szenvedhet, míg más intézmény anyaga egy részét a fő épülettől távolabb eső helyen is minden különösebb munkabeli hátrány nélkül tárolhatja.
- d./ új könyvtár felépítése Szegeden egyszerre több intézmény elhelyezésének problémáját oldhatja meg, míg bármily más intézmény számára épített épület csak egyét.

K i s é r l e t e k a f é r ő h e l y h i á n y m e g o l - d á s á r a a f e l s z a b a d u l á s u t á n .

A férőhelyhiány megoldására a felszabadulás utáni években számos kísérlet történt.

Az egyetem munkahelyek és raktárok céljára helyiségeket bocsátott a könyvtár rendelkezésére. Ezzel átmenetileg csökkentette a férőhelyhiányt. Az Egyetemi Könyvtárban megkezdődött a sokkal tömörebb vasállványos raktározási rendszer alkalmazása. Ez a férőhely és a terhelés elosztása szempontjából tovább enyhítette a helyzetet.

Meg kell említenünk még azt a javaslatot, amely alapján 1953-ban az udvar beépítésével kísérelték meg a férőhelyhiány áthidalását. Az udvar beépítése azonban műszakilag nehezen kivitelezhető, költséges, és csak rövid időre szóló megoldást biztosító kezdeményezés volt. Arra alkalmas lett volna, hogy az akkor már sürgető építkezési igényt elodázza, de ma már nem volna célszerű az épület ilyen mértékű átalakításába fogunk előre látva, hogy csak rövid időre vehetnének hasznát.

A városi Somogyi Könyvtár épületszárnyak hozzátoldásával nyert két újabb helyiséget. Ezek közül az egyiket raktárnak, a másikat pedig olvasóteremnek rendezte be. Valamivel kényelmesebb elhelyezést tudott átmenetileg munkaszobái részére is biztosítani.

Néhány év elteltével azonban bebizonyosodott, hogy a könyvtárak gyors fejlődése mellett ezek az áthidaló megoldások csak rövid időre elégségesek. A fejlődés arányait mutatja, hogy az Egyetemi Könyvtár állománya a felszabadulás óta 250 ezer kötettel gyarapodva, 15 év alatt kétszeresére nőtt. Hasonló a helyzet a Somogyi Könyvtárban is, ahol az állomány szintén megkétszereződve 280 ezer kötetre szaporodott.

Azok a súlyos helyzet megértéséből származó intézkedések, amelyek felszabadulásunk óta könyvtáraink férőhelyproblémáinak megoldására irányultak, alkalmasak voltak arra, hogy az ország adott gazdasági viszonyai között elodázzák egy új könyvtárárpület emelését, de nem bizonyulhattak arra megfelelőnek, hogy tartós vagy végleges megoldást biztosítsanak az új szocialista könyvtári igények színvonalán. Ma már ezek a lehetőségek kimerültek tekinthetők és a megoldás tartós módjának előtérbe kerülése, sőt - minden túlzás nélkül - halaszthatatlansága vetődik fel ismét.

Az Egyetemi Könyvtár működési feltételei jelenlegi elhelyezése mellett.

Futó körültekintés is meggyőzően bizonyítja, hogy az Egyetemi Könyvtár épülete már az intézmény jelenlegi méretei mellett is, több tekintetben szűknek, és - mint más rendeltetéssel tervezett és épített létesítmény - könyvtári célokra alkalmatlannak bizonyul. Legfőbb probléma a férőhely hiánya, de a munka normális menetét egyéb tényezők is nehezítik. Ezek az épület szerkezeti adottságaihoz való alkalmazkodásából adódnak. Különösen szembetűnő hiányosságokat tapasztalunk, ha az olvasószolgálat körülményeit, adottságait, az olvasótermek, a kölcsönző helyiség, a kutatószo^{ba} és a katalógusok elhelyezését vizsgáljuk. Még ennél is rosszabb a raktárban. A létszámhoz viszonyítva alacsony a munkaszobák száma is.

A könyvtárnak két olvasóterme van: 110 férőhelyes könyv- és 34 férőhelyes folyóiratolvasóterme. Ez a férőhelyszám az egyetemi és főiskolai hallgatók számához viszonyítva igen alacsony. A hallgatók száma 3000 fő. Az olvasótermek látogatói azonban nem csak a felsőoktatási intézmények hallgatóiból verbuválódnak. A város tudományos érdeklődésű szakemberei és a felsőosztályos középiskolai tanulók is igényt tartanak olvasótermeink látogatására.

A hallgatók 75 %-a vidéki, akiknek a tanuláshoz, kutatáshoz, a mindennapi munkához, egyedül a könyvtár képes megfelelő körülményeket biztosítani. Csekélyebb mértékben ugyanez vonatkozik a helybenlakókra is. Bizonyítani is felesleges, hogy ezeket az igényeket kielégíteni a könyvtár nem képes. 110 férőhelyes olvasótermében az olvasók háromszori cserélődése esetén is csak napi 300 látogató befogadására van lehetősége, ez pedig nem több, mint a hallgatók 10 %-a. A hallgatók nagy része kiszorul a könyvtárból és a Városi Somogyi Könyvtárban igyekszik a tanulmányaihoz szükséges feltételeket megszerezni.

A kutatómunka egyik fő forrása a folyóirat. A folyóiratolvasás mértékének állandó növekedését okozza az a körülmény, hogy a publikációk jóval előbb jelennek meg a folyóiratokban, mint könyvekben. Folyóirat-

olvasótermünk látogatottságát növeli még a hírlapok olvasása iránti igény és a folyóiratok praesens volta. Ezen igények kielégítésére a 34 férőhelyes folyóiratolvasóterem igen szűk.

A két olvasóterem számos egyéb hátránnyal is rendelkezik. Igen problematikusabbak között a szellőztetésük, utca felé működő ventilátorok felszerelését az épület külsejének védelme miatt a hatóságok nem engedélyezik. Levegőjük egy-két óra leforgása alatt elhasználódik, ami egészségtelenné teszi az ott tartózkodást. A könyv olvasóterem nagyobbitását falbontással oldották meg. Mivel tartófalat emeltek ki, a mennyezet alátámasztására oszlopokat építettek. A terem hosszában kettéosztó oszlopsor nehezíti a felügyeletét, mert akadályozza az egész helyiség áttekinthetőségét. Az olvasótermek egymásba nyílnak, és a folyóiratolvasóterem, - igen szerencsétlenül - csak a könyv olvasóteremmel át közelíthető meg.

Ma már Európaszerte szakosított olvasótermek vannak a tudományos könyvtárakban. Ilyen olvasótermek létesítése a Szegedi Egyetemi Könyvtárban is reális igény. A szakosított olvasótermekben sokkal inkább biztosíthatók az elmélyült munka feltételei. Előnyük az, hogy könyvvállományuk a szakterület alapvető irodalmát, legfontosabb kézikönyveit tartalmazza. Vidéki városban, ahol az országos szakkönyvtáraknak nincs helyi fiókja, az olvasói igények differenciált kielégítése sokkal bonyolultabb feladatot hárít az Egyetemi Könyvtárra, mint a fővárosban. A három karral működő Tudományegyetem, az Orvostudományi egyetem, a Pedagógiai Főiskola és a Tanítóképző Akadémia könyvtári igényeinek szolgálata szakosított olvasótermekkel és megfelelően szakosított olvasószolgálati munkával oldható meg legjobban.

A könyvtár jelenlegi épületében - még abban az esetben is, ha az egyetem igazgatási apparátusai kiköltöznének és az egész épületet könyvtári célokra átengednék - csak a második emeleti aula volna olvasóterem céljára berendezhető. Ezzel az olvasótermi férőhelyek hiánya enyhülne, de a szükséges méretet nem érné el és a szakosítás sem volna elvégezhető. Az aula egyébként távol esik a raktárraktól, és nehezen volna megteremthető kapcsolata a könyvtár egyéb részlegeivel is, tehát olvasóterem céljára csak nagy megalkuvással volna adapálható.

A kölcsönzőszolgálati helyiség is közvetlen az olvasóterem mellett van. A kölcsönzők beszéde és mozgása állandóan behallatszik az olvasóterembe. A napi forgalom lebonyolítására 25 m² alapterület nagyon kevés, annál is inkább, mert az olvasótermek felé az átjáróforgalom is a kölcsönzőn keresztül bonyolódik le. Máshová helyezését az épület adottságai gátolják. Ezek az adottságok, mivel az épület szerkezetéből folynak, változtatni nem lehet.

Ezek a körülmények nehezítik a belső könyvtári munkát és zavaróan hatnak az olvasás körülményeire is. A ruhatárból a folyóirat olvasóterembe három helyiségen át lehet csak eljutni, áthaladva a katalógustermen, a kölcsönző helyiségen és a könyv olvasóteremmel. Érthető, hogy az ilyen elhelyezés igen kényelmetlen.

A kutatószoba szintén ebben a komplexumban helyezkedik el. Látogatottságát csökkentik a fentebb vázolt zavaró körülmények. Megemlítenéd, hogy könyvtárunkban jelenleg is több kutatószobára volna igény. Az olvasótermekhez hasonlóan szakosított kutatószobák volnának szükségesek és többek között olyan helyiség, amelyben más kutatók zavarása nélkül gépbe diktálás végezhető.

Katalógusaink elhelyezésére is kevés a jelenlegi alapterület. Ennek következtében katalógusszekrényeinket több mint két méter magasságra kellett készíttetnünk. Használatuk kényelmetlen, mert felső fióksoraik csak lépcső-

vel érhetőek el. Meglévő katalógusaink elfogadható elhelyezéséhez a jelenlegi alapterület kétszeresére volna szükség. Katalógusaink évi gyarapodása 200 fiók, amelynek alapterületigénye 8-10 m². Ez a növekedés rövid időn belül odavezet, hogy olvasói katalógusaink a kutatószobát, szolgálati katalógusaink pedig a feldolgozó osztály egy részét kiszorítják helyéről.

Raktáraink férőhely helyzete azonban a legkevésbé megnyugtató. A két-szintes raktározási rendszerre történt áttérés igen előnyös volt. Jelenleg raktáraink több mint fele korszerű vasállvánnyal berendezett két szintre bontott. Ebben a részben 3900 folyóméter polcon 190 ezer kötet elhelyezését oldottuk meg. A raktárátépítés folytatásával a teljes földszinti rész beépítésével még ugyanennyi vasállványt tudunk felszereltetni. Ez további 190-200 ezer kötet elhelyezését teszi lehetővé, miáltal összesen 400 ezer kötet célszerű raktározása oldódik meg. Jelenlegi állományunk is több már azonban mint 550 ezer kötet, tehát a raktári helyiségek teljes kihasználásával is állományunk 30 %-át tudjuk csak polcra helyezni, egy részét pedig kénytelenek leszünk továbbra is könyvmaglyákban tartani. Ugyanitt kellene - másutt nem lévén hely - a könyvtár most kialakuló különgyűjteményei részére is férőhelyet biztosítanunk, ami teljesen megoldhatatlan!

Tovább növekszik helyproblémánk az elkövetkező években. A könyvtár állományának gyarapodása a jelenlegi ütemet véve alapul 300-350 ezer kötetet tesz ki 15 év alatt. A jelenlegi 550 ezer kötetes állomány tehát közel 900 ezerre növekszik. Ekkora állomány elhelyezéséhez, a fejlődésre nem is tartalékolva helyet, 20 ezer folyóméter polcra van szükség. Épületünk földszintjén minden e célra igénybevehető helyiségében összesen 10 ezer fm. polc helyezhető el. Ebből következően raktározás céljára épületünk két szintjét, a földszintet és az első emeletet teljesen át kellene adnunk. Az állománygyarapodás következtében előálló férőhely szükséglet azonban nemcsak a raktárakban jelentkezik.

A könyvmennyiséggel arányosan növekszik a katalógusok mérete, a kiegészítő üzemek kapacitása, sőt új kiegészítő üzemek létesítése is szükségessé válik. A könyvtár szolgáltatásainak bővítése, de maga az állomány gyarapodása is nagyobb dolgozói létszám foglalkoztatását teszi szükségessé. Mindezek férőhelyigénye a meglévő olvasószolgálati helyiségekkel együtt - anélkül is, hogy ezek fejlesztését számításba vennénk, - több mint az épület második emeletének alapterülete.

Az épület már a könyvtár mai méretei mellett is szűk. Teljes igénybevétele sem biztosítja a szükséges alapterületet ahhoz, hogy az olvasói igényeket kellő színvonalon teljesíthessük, a könyv- és folyóiratállományt szakszerűen raktározhassuk, a dolgozók számára megfelelő munkahelyet kijelölve a belső munkafolyamatot gördülékennyé tegyük és végképp alkalmatlan arra, hogy a könyvtár fejlesztését az épületben csak rövid időre is tervezhessük. A probléma annyi áthidaló és odázó erőfeszítés után ma már teljesen megéreft a tartós megoldásra. Ezt sürgeti az is, hogy a Városi Somogyi Könyvtár hasonló problémái szintén azonnali megoldást igényelnek.

A Városi Somogyi Könyvtár férőhelyproblémái.

A Városi Somogyi Könyvtár tartós elhelyezésének gondja egyidejűleg jelentkezett az Egyetemi Könyvtáréval. A legjobban célravezető megoldást azok a koncepciók tartalmazták, amelyek a két könyvtár egy épületben

történő elhelyezését javasolták. A fenyegető férőhely hiány miatt azonban, amely perspektívtánná tette mind a Somogyi Könyvtár mind pedig a vele egy épületben elhelyezett Móra Ferenc Múzeum fejlődését számos olyan javaslat is felvetődött, amely vagy a könyvtár, vagy a múzeum önálló épületbe telepítését szorgalmazta.

1950-ben a városi tanács a könyvtár részére igyekezett önálló épületet felszabadítani. Felajánlotta a Sztálin sétányon a volt Ügyvédi Kamara (jelenleg KISz székház) épületét, majd több más középületet. Ezek azonban könyvtár céljára már akkor kisméretűeknek bizonyultak. Végül azt a megoldást választották, hogy a meglévő épületet új szárnyak hozzáépítésével bővítik.

Ez a munka 1955-ben fejeződött be. Az építkezés megnövelte a könyvtár alapterületét. Ennek egyik részét raktár, másik részét pedig olvasóterem és munkaszobák elhelyezésére hasznosították. A könyvtár fejlődése következőben gyorsan «kinőtte» a megnövekedett területet és ma már csak az építés folytatásától remél néhány évre megoldást. Az építés befejezése további 15-20 %-os alapterület gyarapodást eredményezhet. Ezt azonban már az épület szerkezeti adottságai miatt sem lehet a könyvtár számára az előbb épült részhez hasonlóan jól hasznosítani. Az építés befejezése városképi szempontból is indokolt, de az már előre látható, hogy a könyvtár és a múzeum, -fejlődésének mai ütemét figyelembe véve - nem tud tartósan együtt elférni az épületben. Az építés befejezésével végleg kimerül a férőhelybővítés minden lehetősége. A múzeum képtára már most is más épületeiben van, több korábbi igen értékes kiállítása pedig a raktáraiba került helyhiány miatt. Ez azt mutatja, hogy a Közművelődési Palota még továbbépítése után is csak a múzeum céljaira lesz elég. Továbbra is probléma marad ezek szerint a Somogyi Könyvtár elhelyezése, ami az Egyetemi Könyvtárral egy épületben tartósan, és a jövő fejlődés szempontjából igen előnyösen oldható meg.

A Csongrád Megyei Könyvtár elhelyezése.

A megyei könyvtár elhelyezése, mint teljesen új probléma jelentkezik. Az által, hogy városunk megyeszékhellyé lesz, a megyei könyvtár Szegedre helyezése elkerülhetetlenné válik. Ennek megoldására javaslatot készítünk a Megyei Könyvtár és a Somogyi Könyvtár vezetőivel egyetértésben, amelyben azt ajánlottuk, hogy a jelenleg alkalmatlan helyen és helyiségben működő Szegedi Járási Könyvtárat fejlesszék Megyei Könyvtárrá, a jelenlegi megyei könyvtár pedig mint járási és városi könyvtár működjön tovább Hódmezővásárhelyen.

A javaslatban kifejtettük, hogy a három nagy könyvtár elhelyezésére egy közös épület felépítése jelenthet csak meggyőztató megoldást. Meggyőződésünk szerint ez mindhárom intézmény fejlődése és munkája számára előnyös lehet. Nemcsak a szakmai igények figyelembevételével felépülő épület jelenthet előnyöket, hanem a munka helyes koordinálása, a könyvtárak szoros együttműködése és még számos előre fel nem mérhető lehetőség. A három könyvtár számára építendő közös épület egyébként igen gazdaságos, sok egyéb építkezést megtakarító vállalkozás lenne.

Javaslat a könyvtárak jelenlegi épületeinek hasznosítására.

A könyvtárak jelenlegi épületei igen jól hasznosíthatók az egyetem és a

muzeum fejlesztésére, és olyan beruházások megtakarítását teszik lehetővé, amelynek elvégzése a II. ötéves terv időszakában esedékes volna.

Az egyetem a könyvtárépületet minden átalakítás nélkül tudja a kari épületek bővítésére értékesíteni.

A Somogyi Könyvtár felszabaduló helyét muzeumbővítésre lehet felhasználni. A Muzeum kiállítási célokra alkalmas területe ezáltal 100 % -kal növekedne meg, ami hosszú időre fedezné a muzeumfejlesztést. A könyvtár kiköltözése után lehetővé válna a léptár visszatelepítése a muzeumba. Szeged m.j. Város Tanácsa részére felszabadulna a kiállítási csarnok és így olyan épülettel gazdagodna, amelyet a Szegedi Ünnepi Hetek alkalmával rendezett ipari vásár kiállításaira jól tud használni.

A megyei könyvtárrá fejlesztendő Szegedi Járási Könyvtár átköltözése után szintén értékes helyiség szabadulna fel a városi tanács részére.

Az így elérhető beruházási megtakarítások összege nagyobb mint a könyvtárépítés, összköltsége. Figyelemreméltó, hogy olyan beruházási összegekből tevődik össze, amelyek elvégzése elkerülhetetlenül szükséges volna a közeljövőben. Megítélésünk szerint a leggazdaságosabb beruházást éppen a könyvtárépület felépítése jelenti, amely rendkívül sürgős elkerülhetetlen feladat, ugyanakkor az említett beruházások elvégzését szükségtelenné teszi.

Többek között ennek felismerése képezte az MSzMP Szeged Városi Végrehajtóbizottsága és a Szegedi Tudományegyetem Tanácsa egyetértő és támogató határozatának és több minisztériumi és helyi vezető kedvező nyilatkozatának alapját. Az építés ügye az 1959. évi Szegedi Városi Pártértekezlet határozatával városfejlesztési programponttá vált.

A határozat valóraváltásának céljától ösztönözve készült el programtervezetünk a három könyvtár közös hajlékának megtervezéséhez. A probléma mielőbbi megoldása nagy hozzájárulást jelent városunk kulturális életének további fellendüléséhez.

É P I T É S I P R O G R A M T E R V E Z E T

a Szegedi Egyetemi Könyvtár, a Szeged Városi Somogyi Könyvtár

és a Csongrád Megyei Könyvtár

k ö z ö s u j é p ü l e t é n e k m e g t e r v e z é s é h e z

vállalásával, jelenlegesen növekedni fog.

A Városi Somogyi Könyvtár olvasói létszáma jelenleg kb. 1500 fő, a könyvtárban naponta kb. 250-300 fő látogat.

Tekintettel arra, hogy a városban jelenleg kb. 1500 fő él, a könyvtárban jelenleg kb. 1500 fő látogat, a könyvtárban jelenleg kb. 1500 fő látogat, a könyvtárban jelenleg kb. 1500 fő látogat.

Az épület rendeltetése, a benne elhelyezendő intézmények jelenlegi mérete, fejlődésének üteme, várható dimenziói a felépítéstől számított kb. 50 év múlva

A tervezendő új épület egyik sajátossága, hogy országunkban először ilyen módon, három egymástól eltérő típusú és feladat körű intézmény: egy általános tudományos nagy könyvtár, és két közművelődési hálózati központi könyvtár befogadására épül. Ez utóbbiak - bár közművelődési intézmények - egymástól különböznek abban, hogy az egyik városi könyvtár, míg a másik megyei, ami nem csak gyűjteményeik arculatát határozza meg, hanem azokat a tényezőket is, amelyek az épület tervezésénél, méretei meghatározásánál fontos szerepet játszanak.

Az Egyetemi Könyvtár jelenlegi állománya 550 ezer könyvtári egység. Évi rendszeres gyarapodása kb. 18-20 ezer kötet. Ezt alapul véve a könyvtár ötven év alatti gyarapodása 1 millió kötetet tesz ki. A jelenlegi állományhoz ezt hozzáadva, de ugyanakkor bizonyos állománycsökkenést is figyelembe véve kb. 1 millió 200 ezer kötet elhelyezésére alkalmas raktár építésére van szükség.

A Szegedi Városi Somogyi Könyvtár állománya 280 ezer könyvtári egység. Ez a mennyiség az említett idő alatt kb. 700 ezerre fog emelkedni.

A Csongrád Megyei Könyvtár kezdő állománya ennél lényegesen kisebb, mert javaslatunk elfogadása esetén a Szegedi Járási Könyvtár alakulna át megyei könyvtárrá, amelynek jelenlegi állománya kb. 40 ezer kötet. Ez az állomány az említett időszak alatt mintegy 250 ezer kötetre emelkedhet. Így a három intézmény raktári igénye több mint 2 millió könyvtári egység elhelyezésére méretezendő.

Az Egyetemi Könyvtár olvasóforgalmának jelenlegi napi átlaga az évi bizonyos időszakában az olvasóteremben eléri a napi 350 főt, a kölcsönzésben pedig a napi 150 főt. Ez a szám az egyetemi hallgatók számának növekedésével, a tudományos és kutatóintézetek számának gyarapodásával, az egyetemről kikerülő kutatók, tudományos dolgozók számának emelkedésével, a regionális feladatok intenzívebb ellátásának

vállalásával, jelentősen növekedni fog.

A Városi Somogyi Könyvtár olvasói-férőhely igényei a következőképpen alakulnak: olvasótermi forgalom a napi 450-500, kölcsönzői forgalom napi 250-300 fő.

Tekintettel arra, hogy a városban jelentkező olvasótermi és kölcsönzői szolgáltatásokat a két könyvtár el tudja látni, a megyei könyvtár ilyen igények teljesítésére csak az előbbi két könyvtár útján és csak kisebb mértékben vállalkozna. Tehát olvasói és kölcsönzői helyigénye egy kutatószoba lenne.

Új könyvtáráépület felépítése a korszerű könyvtári követelmények figyelembe vételét és a racionális munkamegosztást teszi lehetővé. Ezek szerint az Egyetemi Könyvtárban szakosított olvasótermek létesítése válna szükségessé, míg a Somogyi Könyvtár látná el az általános művelődési olvasótermi szolgáltatásokat (mind a városi, mind pedig az egyetemi általános igények szintjén).

Az Egyetemi Könyvtárban 5 szakosított olvasóterem egyenként 70 fő befogadó képességgel felelne meg az egyetem várható növekedéséből, a város és a környék tudományos dolgozói számának gyarapodásából következő férőhelyigénynek. A Somogyi Könyvtár a fentebb ismertetett olvasótermi forgalmat két 100-100 fő befogadására alkalmas teremben tudná lebonyolítani.

Kölcsönzői férőhelyet az Egyetemi Könyvtár kölcsönzőjében legalább napi 350 fő, a Somogyi Könyvtár kölcsönzőjében napi 250-300 fő részére kell biztosítani.

Az elmélyült tudományos és kutatómunka végzéséhez szakosított kutatószobák építése és a különgyűjtemények tanulmányozásához is megfelelő körülmények biztosítása szükséges.

Az Egyetemi Könyvtár dolgozóinak létszáma 36 fő. A Somogyi Könyvtár létszáma 18, ugyanennyi a Megyei Könyvtár létszáma is. A gyarapodás jelenlegi ütemét alapulvéve az Egyetemi Könyvtárnak a segédműhelyek dolgozóit is beleszámítva 120, a Városi Somogyi Könyvtárnak 50 és a Megyei Könyvtárnak 40 fő lesz a várható létszáma. Több mint 200 dolgozó számára kell tehát munkaszobákat, kulturális és szociális helyiségeket építeni.

A könyvtárak fejlődése azt a további követelményt támasztja, hogy új épületek tervezésénél különös gondot fordítsunk a napi feladatok végzésénél nélkülözhetetlen műhelyek és laboratóriumok kialakítására. Ebből a szempontból kiemelkedő a fotolaboratórium és a könyvkötészet szerepe. Gyorsan növekszik a sokszorosító üzem jelentősége is, amelyben a katalógus cédulák előállítását, a bibliográfiák és egyéb könyvtári kiadványok készítését végzik. Gondolnunk kell olyan segédműhelyek tervezésére is, amelyek öndlő épületben a mindennapi könyvtári munka feltételeinek biztosítása szempontjából nélkülözhetetlenek.

Az épület elhelyezése

A könyvtáráépület a benne elhelyezett intézmények rendeltetésénél fogva

egyetemi, összvárosi és déalföldi érdekeket szolgálna. Ezért céljára olyan telek szükséges, amely:

- a./ központi fekvésű: közel a két egyetem és a főiskola épületeihez és kollégiumaihoz, valamint a város központjához;
- b./ közel fekszik a város jelentősebb kulturális intézményeihez. (muzeum, színház, filmszínházak stb.) amelyekkel munkája kölcsönhatásban van;
- c./ biztosítja, hogy legalább az épület homlokzata parkra vagy térre néző legyen;
- d./ olyan fekvésű, amelyen az olvasótermek és munkaszobák felőli oldal kevésbé van kitéve az utcai forgalom zajának és az elmélyült munka körülményeit biztosító építkezés lehetőségét nem korlátozza;
- e./ önálló tömb felépítésére alkalmas, hogy egyrészt az épület tűzbiztonsági feltételei jobban biztosíthatók legyenek, másrészt továbbépítésére későbbi időpontban lehetőség nyíljon, továbbá, hogy a belső munka csendjét zavartalanságát ne befolyásolják olyan tényezők, amelyek utcafrontba történő beépítés esetén fennállhatnak.
- f./ közművekkel (viz, villany, gáz, csatorna, telefon, stb.) ellátott terület.

Az építéshez a felsorolt kedvező feltételek zömét biztosítaná az Oskola utca folytatásában a Somogyi Béla utca és az Eötvös utca közötti telek, amelyen a dóm épületével párhuzamosan kiváló könyvtárépület felépítése válna lehetővé. Ez részben városképi szempontból volna megfontolandó, mivel a Dóm-tér továbbépítését is szolgálná, és több földszintes, rossz állapotban lévő kis ház helyett impozáns épülettel gazdagítaná a városképet, másrészt több utcára szóló tömbépülettel a könyvtárak megfelelő elhelyezést kapnának, amelyen évtizedekre biztosítottak a továbbfejlődés perspektívái is, akár ráépítéssel, akár melléépítéssel.

Az említett telket az általános és részletes városrendezési tervben a Tudományegyetem fejlesztésére tartották fenn, és átadására az egyetem vezetői készséget mutatnak. A telek alapterülete kb. 3000 m.

Az épület felosztása

Az épületben különböző főhatóságok és közbeeső szervek irányítása alatt álló intézmények helyezkednének el. Ezek az összköltözés után is mint önálló intézmények folytatják tevékenységüket, fenntartva állományuk integritását és tulajdonjogi helyzetét, valamint munkaszervezetüket. Ugyanakkor gazdaságossági megfontolásból és elsősorban a könyvtári munka érdekében, számos épületrész és műhely, valamint kulturális és szociális helyiség közös helyiségként szerepelhet.

Helyigény szempontjából az Egyetemi Könyvtár az összépület több mint

felét foglalná el, jellegének, állománya állandó nagyütemű gyarapodásának, belső és külső szolgáltatásai mennyiségi és minőségi követelményeinek megfelelően. A megyei könyvtár olvasótermekkel nem rendelkezne és olvasószolgálati feladatokkal a két másik könyvtár mellett csak kis mértékben foglalkozna. Így helyigénye elsősorban raktár és expedíció, valamint munkaszobák céljaira terjed ki. Az épület fennmaradó részén a Somogyi Könyvtár és a Megyei Könyvtár osztoznának. Meg kell jegyeznünk, hogy e telken mindhárom könyvtár teljes helyigénye kielégíthető. A térfelosztás az egyes intézmények igényei alapján az alábbiak szerint történne.

1. A z E g y e t e m i K ö n y v t á r é p ü l e t r é s z é -
b e n k i a l a k i t a n d ó t é r c s o p o r t o k :

a./ Olvasószolgálati helyiségek:

- aa. Előtér, ruhatár és portásfülke (mindhárom intézmény közös használatában)
- ab. Katalógustermek
- ac. Kölcsönző
- ad. Olvasótermek
- ae. Kutatószobák
- af. Olvasószolgálati osztályvezető munkaszobája
- ag. Tájékoztató szolgálati munkaszobák
- ah. Bibliográfiai csoport munkaszobái
- ai. Kiállítási termek (mindhárom intézmény közös használatában)
- aj. Előadóterem vetítőberendezéssel (mindhárom intézmény közös használatában)
- ak. Dohányzók
- al. Büfé (mindhárom intézmény közös használatában)

b./ Raktárak:

- ba. Könyvraktár
- bb. Folyóíratraktár

c./ Állomá nygyarapítási osztály munkaszobái:

- ca. Osztályvezetői munkaszoba
- cb. Beszerző csoport munkaszobája
- cc. Nemzetközi kapcsolatok csoportja munkaszobája
- cd. Azonosító-leltározó csoport munkaszobája
- ce. Könyvszerelő csoport munkaszobája
- cf. Expedíció és könyvtátvevő

d./ Feldolgozó osztály munkaszobái:

- da. Osztályvezetői munkaszoba
- db. Cimleírók munkaszobája
- dc. Szakozók munkaszobája
- dd. Katalógusszerkesztő csoport munkaszobája
- d'e. Szolgálati katalógusok

e./ Hálózati és módszertani osztály munkaszobái:

- ea. Osztályvezetői munkaszoba
- eb. Dolgozók munkaszobái

f./ Különgyűjtemények osztály munkaszobái:

- fa. Osztályvezetői munkaszoba
- fb. Folyóiratfeldolgozó csoport munkaszobái
- fc. Kézirattár és kutató
- fd. Mikrofilmtár és kutató
- fe. Páncélszoba könyvritkaságok raktározására (mindhárom intézmény közös használatában)

g./ Igazgatási munkaszobák:

- ga. Igazgatói munkaszoba
- gb. Adminisztrátori iroda
- gc. Igazgatóhelyettesi munkaszoba
- gd. Gazdasági ügyviteli iroda
- ge. Értekezleti terem

2. A S o m o g y i K ö n y v t á r é p ü l e t r é s z é b e n
k i a l a k í t a n d ó t é r c s o p o r t o k:

h./ Olvasószolgálati helyiségek:

- ha. Katalógusterem
- hb. Kölcsönző és kölcsönzői kéziraktár
- hc. Olvasóterem
- hd. Kutatószobák
- he. Dolgozók
- hf. Könyvtár- és irodalomtörténeti muzeum

i./ Raktárak:

- ia. Könyvraktárak
- ib. Folyóiratraktárak
- ic. Hálózati leléti raktár
- id. Dupluraktár (mindhárom intézmény közös használatában)

j./ Állománygyarapítási osztály munkaszobái:

- ja. Osztályvezetői munkaszoba
- jb. Dolgozók munkaszobái

k./ Feldolgozó osztály munkaszobái:

- ka. Osztályvezetői munkaszoba
- kb. Címleírók munkaszobája
- kc. Szakozók munkaszobája

l./ Hálózati és módszertani osztály munkaszobái:

- la. Osztályvezetői munkaszoba
- lb. Dolgozói munkaszobák
- lc. Expedíció

m./ Különgyűjtemények munkaszobái:

- ma. Hírlap-, folyóirattfeldolgozó csoport munkaszobái
- mb. Kézirat, kisnyomtatványtár és kutató
- mc. Térképtár és kutató
- md. Zeneműtár

n./ Igazgatási munkaszobák:

- na. Vezetői munkaszoba
- nb. Adminisztrációs iroda
- nc. Gazdasági ügyintézési iroda
- nd. Értekezleti terem

3. A Csongrád Megyei Könyvtár épületrészében kialakítandó tércsoportok:

o./ Olvasószolgálati helyiségek:

- oa. Katalógus-szoba
- ob. Kutatószoba

p./ Raktárak:

- pa. Könyvtár^{ak}
- pb. Folyóíratraktárak
- pc. Hálózati letéti raktár

r./ Állománygyarapítási osztály munkaszobái:

- ra. Osztályvezetői munkaszoba
- rb. Dolgozói munkaszobák

s./ Feldolgozó osztály munkaszobái:

- sa. Osztályvezetői munkaszoba
- sb. Címleírók munkaszobája
- sc. Szakozók munkaszobája

t./ Hálózati és módszertani osztály munkaszobái:

- ta. Osztályvezetői munkaszoba
- tb. Dolgozói munkaszobák
- tc. Expedíció

u./ Igazgatási munkaszobák:

- ua. Igazgatói munkaszoba
- ub. Adminisztrátori iroda
- uc. Gazdasági ügyviteli iroda
- ud. Értekezleti terem

4. M i n d h á r o m i n t é z m é n y k ö z ö s h a s z -
n á l a t u h e l y i s é g e i:

v./ Párt-tömegszervezeti és jóléti helyiségek:

- va. Párt- és tömegszervezeti ülésterem, dolgozói klubszoba
- vb. Ebédlő és melegítő konyha

x./ K i s e g i t ő ü z e m e k h e l y i s é g e i:

- xa. Fotolaboratórium és fotocikk raktár
- xb. Könyvkötészet, könyvrestauráló műhely és kötészeti anyagraktár
- xc. Sokszorosító üzem és adréma-lemeztár
- xd. Javító és karbantartó műhely és anyagraktár
- xe. Dekorációs műhely nyersanyag raktárral és kiállítási anyagraktár
- xf. Könyvhygieniai laboratórium
- xg. Garage
- xh. Kazánház
- xi. Telefonközpont

y./ K i e g é s z i t ő h e l y i s é g e k:

- ya. Irodaszer raktárak
- yb. Takarítószer raktár
- yc. Takarító és hivatalsegédi szoba
- yd. Portás szolgálati lakás
- ye. Szerelői készenléti szoba
- yf. Öltöző
- yg. Zuhanyozó
- yh. Mosdók, W.C.-k

A k ö n y v t á r i h e l y i s é g e k l e i r á s a, r e n d e l -
t e t é s é n e k r ö v i d i s m e r t e t é s e

1./ A z E g y e t e m i K ö n y v t á r h e l y i s é g e i

a./ O l v a s ó s z o l g á l a t i h e l y i s é g e k:

aa. E l ő t é r, r u h a t á r é s p o r t á s f ű l k e

Az előtér közös, mindhárom könyvtárba ezen keresztül történik a belépés. Ennek megfelelően közös a portás- és a ruhatári szolgálat is. Az előtér méreteit az alábbi tényezők határozzák meg: itt helyezkedik el a ruhatár, 1000 ruhafogassal. A ruhatár használata kötelező, mind az olvasótermi látogatók, mind a kölcsönzők, mind pedig a könyvtár- és kiállítás látogatók részére. Alapterülete kb. 100 m².

A portásfülke alapterülete 10 m².

Az előtér forgalma kb. napi 1400-1500 látogató. Tervezésénél a következő igények figyelembevételét javasoljuk:

- a. Legyen fűthető, mivel a ruhatár használata kötelező.

- b. Mérete legyen tágas, impozáns. Célszerű volna az előtérből nyilván elhelyezni az Egyetemi Könyvtár és a Somogyi Könyvtár olvasói katalógusait, a hozzájuk kapcsolódó munkahelyeket, a tájékoztató szolgálat egyik munkaszobáját. Itt helyezkednének el mindkét könyvtár kölcsönzőhelyiségei, a hozzájuk kapcsolódó hygieniai laboratóriummal. Célszerűnek bizonyulna ide tervezni a központi kiállítási termet és az irodalomtörténeti kiállítást, a szükséges mellékhelyiségeket stb.
- c. Az előtér falai és oszlopai burkolatánál nemes építőanyagok felhasználásával az intézmény jelentőségét fejezze ki a tervező.
- d. A kölcsönzők mögött foglalnának helyet a könyvraktárak, amelyeket a bejáratok és könyvszállító transzportőrök kapcsolnának össze a kölcsönzőkkel.
- e. A hygieniai laboratórium elhelyezhető a kölcsönzők és a könyvraktárak között, mindkettő felé bejárattal. Az előtér felől a laboratóriumnak nem szükséges bejáratot építeni.

ab. Katalógustermek

Elhelyezésük két tágas összenyitható teremben oldható meg. Egyik helyiségben a betürendes, másikban a szak és egyéb katalógusok foglalnának helyet. A tervezett könyvmennyiség alapján a katalógusok mérete könyvenként 3-4 lapot számítva kb. 3,6-4,8, középarányost számítva 4,2 millió lapra tehető, ami 9000 katalógusfiókot tölt meg, 150 katalógus szekrényt, 1,8 m magasságu 1,1 x 0,5 m alapterületű 60 fiókos szekrények elhelyezésére, a szükséges közlekedési és kutatóhellyel együtt 240 m² alapterületet, tehát termenként 120 m²-t kell biztosítani.

A katalógustermekkel kapcsolatos igények:

- a. Szekrénysorok közé eső ablakok
 - b. Az előcsarnok felé eső ajtók hangszigetelése
 - c. Kellő mesterséges világítás.
- (Megjegyzés: ezzel megegyezők az igények a szolgálati katalógusoknál. Leírásukat ld. a de. pont alatt.)

ac. Kölcsönző

A kölcsönző helyiségeit úgy kell méretezni, hogy átlag napi 300 fő kiszolgálását kényelmesen el lehessen látni benne, figyelembe véve, hogy a kölcsönzők nem egyenletesen, hanem a nap bizonyos szakaiiban nagyobb számban érkeznek. Ilyenkor 45-55 fő egyidejű jelenlétére kell számítani. A berendezés (asztalok, székek) és ennyi várakozó részére kb. 65 m² alapterület szükséges. A kölcsönző falai mentén helyezhetők el a szabad polcok. Ezek lényegében olyan könyvválványok, amelyekről a kölcsönzők tetszés szerint válogathatnak. Területigényük kb. 20 m².

A kiszolgáló könyvtári személyzetet pult vagy üvegfal választja el a tér többi részétől. A kiszolgálóhely berendezése (íróasztalok, nyilvántartólap-szekrények, pult², a visszahozott könyvek számára, székek stb.) kb. 15m² területen helyezhető el. Összevetve az előbbiekkel, a kölcsönző helyiségek alapterületét kb. 100m² nagyságra kell tervezni. A raktárral a kölcsönző kapcsolata könyv-szállító transporteur és a bejárat útján biztosítandó.

A visszahozott könyvek a hygieniai laboratóriumon keresztül kerülnek a raktárba. A hygieniai laboratórium ennek következtében a kölcsönzők közvetlen szomszédságába tervezendő, úgy, hogy mind a kölcsönzőkkel, mind pedig a könyvraktárakkal közvetlen kapcsolatban álljon. (A hygieniai laboratórium berendezése is megtervezendő)

ad. Olvasótermek

Az Egyetemi Könyvtárban 5 olvasóterem létesítése szükséges ahhoz, hogy az olvasószolgálati követelményeknek korszerű színvonalon tudjon eleget tenni. Az olvasótermeket úgy foghatjuk fel, mint nagy közös hallgatói munkaszobákat. Ennek megfelelően szakosítani kívánjuk őket, hogy a különböző karok hallgatói differenciált feladataik legmegfelelőbb eszközeit találják meg bennük. A könyvtárban az alábbi olvasótermek tervezendők:

1. Szakosított olvasótermek (Számszerint négy). Befogadóképességük egyenként 70 főre méretezett. Az egy olvasóra eső alapterület, egyoldali ültetéssel - 2.5 m², ami a 70 olvasó részére 175 m² alapterületet tesz ki. Ehhez számítandó még 20 m² terület a szabad polcokon elhelyezendő kb. 3000 kötetes kézikönyvtár számára, és 5m² szolgálati hely, összesen 200 m² alapterület.

2. Folyóirat olvasóterem. Befogadóképessége 70 fő. Alapterülete polcokkal és szolgálati hellyel együtt 200 m².

Általános igények az olvasótermekkel kapcsolatban:

- a. alapterületük legyen hosszukás téglalap alakú
- b. csak egy bejáratuk legyen
- c. ajtójuk legyen ellátva hangszigetelővel
- d. szellőztetésük legyen biztosítva.

ae. Kutatószobák

A könyvtárban nyolc kutatószoba létesítése szükséges.

1. Professzorok, egyetemi és egyetemen kívüli kutatók részére a szakosított olvasótermek mellett egy-egy (összesen négy) kutatószoba. Ezek az olvasótermekkel azonos jellegű helyiségek, csupán méreteikben és felszerelésükben különböznek az olvasótermektől. Figyelembe véendő, hogy az olvasóteremmel szemben, itt egy személyes ültetés célszerű. Egy főre kb. 3.5 m² alapterület számítandó, 12 fő esetén 42 m². Ehhez a kézikönyvtár helyszükséglete kb. 4m² és a

szolgálati hely szintén ennyi. Egy-egy kutatószoba alapterülete ezek szerint 50 m^2 .

2. Folyóíratkutató. Ez 15 férőhelyes terem, amelyben egy-egy kutató részére 4 m^2 alapterület számítandó. Így 60 m^2 alapterület kutatói és 5 m^2 alapterületű szolgálati hellyel, a folyóíratkutató alapterülete 65 m^2 .

3. Szükséges továbbá három olyan kisebb méretű kutatószoba, amelyben gépbe, magnetofonba diktálás folytatható, más kutatók zavarása nélkül. Ennek berendezése az előbbiektől főleg abban térne el, hogy itt nem volna kézikönyvtár. Munkahely 1-2 fő számára tervezendő. Alapterületük egyenként 12 m^2 , összesen 36 m^2 .

A kutatószobákkal kapcsolatos igények:

- a. alapjuk legyen téglalapalaku
- b. egy bejáratuk legyen
- c. hangszigetelésük biztosítsa a zavartalan munkát
- d. közvetlen az olvasótermek közelében helyezkedjenek el.

af. Olvasószolgálati osztályvezető munkaszobája

Az olvasószolgálati osztályvezető munkaszobájának elhelyezésére legalkalmasabb hely az épület első emeletén kialakítandó irodahelyiség volna, ahonnan a különböző emeletszinteken folyó olvasószolgálati munka könnyen áttekinthető és irányítható. Normál iroda, mérete kb. 20 m^2 .

ag. Tájékoztatószolgálati munkaszobák

Az olvasószolgálat ilyen mértékű szakosítása, a tájékoztató szolgálat szakosítását és decentralizálását teszi szükségessé. Ez azt jelenti, hogy minden szakosított olvasóterem és kutatószoba közvetlen közelében, tájékoztatószolgálati szobát kell létesíteni. Legjobb, ha ez a szoba az olvasóterem és a kutatószoba közt helyezkedik el. Falai mentén kézikönyvtár foglal helyet, közepén a szolgálatos részére író- és tárgyalóasztal. Itt is követelmény a gondos hangszigetelés, hogy a beszélgetés innen se az olvasóterembe, se a kutatóba ne hallatszék be. Alapterületük egyenként 25 m^2 , a négy helyisége együtt 100 m^2 .

ah. Bibliográfiai csoport munkaszobái

Elhelyezésük az olvasószolgálati osztályvezető munkaszobája mellett, ahonnan a katalógusok jól megközelíthetők. Férőhely igényei:

- 1. csoportvezetői szoba, 20 m^2 alapterülettel, a normál irodaépítési követelményeknek megfelelően.
- 2. két dolgozó munkaszoba két fő számára $24-24\text{ m}^2$ alapterülettel.

ai. Kiállítási terem

A könyvtárban több kiállítási terem szükséges. Egy reprezentatív központi kiállításiterem, amely-

ben a könyvtárak jelentős közös kiállításait rendezik, vagy más szervek jelentősebb kiállításait látják vendégül. Ezen kívül kisebb (emlék vagy ujdonság-) és szakirodalmi kiállítások céljaira kisméretű termék, vagy folyosók megfelelően kiképzett helyei.

A központi kiállítási terem több bejárattal helyiség, amelynek falai mentén és közepén elhelyezett 0.8×1.2 m méretű tárlókban, napi 3-400 látogató, vagy látogató csoport, kényelmesen tekintheti meg a kiállított könyv, kép, folyóirat, újság, plakát, reprodukció, kézirat stb. anyagot.

A falak melletti tárlók helyettesítése elképzelhető falba épített vitrinekkel is. Ez a megoldás a kiállítási terem méretének csökkentését is lehetővé teszi.

A terem alapterülete: kb. $175-200 \text{ m}^2$.

A kisebb kiállítások céljára négy kisebb kiállítóterem vagy a folyosók ilyen célra történő kiképzése egyaránt megfelel. Ezeknek a kiállításoknak a megtekintése méretüknél fogva nem okoz torlódást, mivel forgalmuk kisebb és megszokott. Alapterületüként egyenként kb. 20 m^2 számítandó.

Az ujdonságok kiállítására falbaépített vitrines megoldás bizonyulna legmegfelelőbbnek. A vitrinek javasolt mérete 1×2 m. Magassága a padló felett 0.8 m.

aj. Előadóterem vetítőberendezéssel

A könyvtár és az egyetem, a könyvtárak és a város egyéb kulturális és tudományos intézményeinek kapcsolata, és a könyvtári propagandamunka hathatós és színvonalas végzése, szükségessé teszi egy 300 férőhelyes előadóterem kialakítását. Az előadóteremben irodalmi színpad működtetése, előadások és filmvetítések (keskeny film) tartása, magasszínvonalú ismeretterjesztő tevékenység végzése válna lehetővé.

Az előadóteremben dobogót, vetítőfülkét számítva az oldal-folyosókkal együtt 330 m^2 alapterületet kell számítani. Az előadóterem berendezésével kapcsolatos igények:

a. Alapterülete hosszukás téglalapalaku legyen.

b. A teremben kb. 50 cm magasságú dobogó építendő, a nézőtérrel szemben.

ak. Dohányzók

Olvasótermenként 25 m^2 alapterület számítandó dohányzószoba létesítésére, az olvasótermek közelében. Ezek berendezése dohányzóasztalokból és székekből áll. Megoldásukkal kapcsolatban egyetlen igény a szellőztethetőség. Létesítésük elkerülhetetlen, mert tűzrendészeti okokból is - a könyvtárban a büfé és a munkaszobák kivételével mindenütt tilos lesz a dohányzás. Azokon az emeleteken, ahol több olvasóterem van, nagyobb méretű dohányzók tervezése célszerű.

al. Büfé

Az előírásoknak megfelelő szolgálati helyiségekből és egy kiszolgáló helyiségből áll, alapterülete kb. 50 m^2 . Célszerű volna úgy megoldani, hogy valamelyik dohányszobából nyílják. Követelmények:

- a. Állandó folyóvíz
- b. megfelelő tárolóhely.

b./ Raktárak:

ba. Könyvraktár

A könyvraktár vasállványzattal felszerelt 2.25 m belméretű repositóriumokból álló raktárépület. Az állványok közti tengelytávolság 130 cm . 1 m^2 raktári területre így 600 könyv jut repositóriumonként. 1.5 m folyosószélességet számolva az állványzat között, a raktárépület alapterületét 1450 m^2 nagyságúra kell tervezni, 750.000 kötet könyv befogadására alkalmasan. A raktárépület egy tömb. Könyv és folyóirat raktárra oszlik. Ezen belül mind a könyvraktár, mind pedig a folyóiratraktár három részre különül, hogy az egyes könyvtárak állományai elkülönüljenek.

bb. Folyóiratraktár

Perspektívában azzal számolhatunk, hogy folyóiratállományunk a könyvállomány 35% -ig emelkedik. Becsült mennyiség alapján folyóiratraktárt kb. 400.000 kötet elhelyezésére kell kialakítani. Ez a könyvraktárral azonos módon oldható meg. 1 m^2 alapterületen 350 kötet folyóirat elhelyezésére nyílik lehetőség repositóriumonként. 1350 m^2 alapterületet kell számítani a folyóiratállomány elhelyezésére.

c./ Állománygyarapítási osztály munkaszobái:

ca. Osztályvezetői munkaszoba

20 m^2 alapterületű normál iroda

cb. Beszerző csoport munkaszobája

30 m^2 alapterületű normál iroda

cc. Nemzetközi kapcsolatok csoportja munkaszobája

30 m^2 alapterületű normál iroda

cd. Azonosító-leltározó csoport munkaszobája

40 m^2 alapterületű normál iroda

ce. Könyvszerelő csoport munkaszobája

20 m^2 alapterületű normál iroda

cf. Expedíció és könyvátvevő

Raktárral kombinált munkaszoba. A könyvtárba érkező

küldemények és a könyvtár bel- és külföldi rendeltetésű szállításai ezen keresztül történnek. Berendezésénél figyelembe veendő, hogy az elszállítandó és érkező művek bizonyos időre itt tárolandók. Berendezése: polcok, csomagoló pultok, íróasztalok stb. Alapterülete: 70 m^2 .

A ca., cb., cc., cd., ce., cf. pont alatti munkaszobák, egymásbanyiló irodahelyiségek, mindegyike folyosó felől bejárattal is rendelkezik.

Az állománygyarapítási osztály dolgozóinak munkája során nélkülözhetetlen a szolgálati katalógusok állandó használata. A katalógusok segítségével állapítják meg a beszerzendő művek szükségességét. Ezért az osztály munkaszobáit a szolgálati katalógusok mellett kívánatos elhelyezni.

d/ Feldolgozó osztály munkaszobái:

da. Osztályvezetői munkaszoba

20 m^2 alapterületű normál iroda.

db. Cimleírók munkaszobája

Munkaterem kb. hét dolgozó részére. Dolgozónként 9 m^2 alapterületszámítandó, mivel íróasztalok, gépiróasztalok, segédkönyvtár elhelyezése szükséges a teremben. A könyvek szállításához utat kell kihagyni és az asztalok mellett a könyvszállító kocsik részére helyet kell biztosítani. A cimleíró terem összterülete 65 m^2 .

dc. Szakozók munkaszobája

A cimleírókéhoz hasonló terem, tíz fő részére. Az egy főre eső alapterület 9 m^2 , a db. pont alatt részletezett berendezési igények figyelembe vételével. A terem alapterülete 90 m^2 .

dd. Katalógusszerkesztő csoport munkaszobája

35 m^2 alapterületű normál iroda.

de. Szolgálati katalógusok

Elhelyezésük a katalógusszerkesztő csoport (ld. dd.) helyiségeinek közvetlen szomszédságában. Két egymásbanyiló terem, amelyek közül egyikben a délalföldi K.C., egyben az Egyetemi Könyvtár és hálózata betürendes, a másikkban pedig a szakkatalógusa helyezkedik el. Az előbbi becsült mérete 2.5 millió lapra tehető, ami 140 m^2 alapterületen helyezhető el. Az utóbbi 2.2 millió lapot tartalmaz, ami férőhely szempontjából 120 m^2 alapterületű termet tölt meg. A katalógusokkal kapcsolatban az ab. pont alatt megjelölt világítási és hangszigetelési követelmények irányadók.

A da., db., dc., dd., pont alatti szobák egymásbanyiló irodahelyiségek. Mindegyike a folyosó felől is bejárattal rendelkezik.

e./ Hálózati és módszertaniosztály munkaszobái:

- ea. Osztályvezetői munkaszoba
20 m² alapterületű normál iroda.
- eb. Dolgozók munkaszobái
30 m² alapterületű normál iroda.
Az ea. pont alatti munkaszobával összenyílik.

f./ Különgyűjtemények osztálya munkaszobái:

- fa. Osztályvezetői munkaszoba
20 m² alapterületű normál iroda.
- fb. Folyóirattfeldolgozó csoport munkaszobái
 - 1. Csoportvezetői munkaszoba.
20 m² alapterületű normál iroda.
 - 2. Folyóirattfeldolgozó csoport munkaszobái
Nyolc fő részére két egymáshoz illeszkedő normál irodahe-
lyiség 25-25 m² összesen 50 m² alapterülettel.
- fc. Kézirattár és kutató
Raktárral kombinált kutatószoba. Falai mentén szekré-
nyek helyezkednek el a kéziratok raktározására. A kéz-
iratok tanulmányozására ugyanitt kell lehetőséget terem-
teni íróasztalok székek és egyéb berendezési tárgyak
biztosításával. Alapterülete 60 m².
- fd. Mikrofilmtár és kutató
Szintén raktárral kombinált kutatószoba. Egyik oldalán
a fal mentén 8 azonos méretű fülke kiképzése szüksé-
ges, amelyekben mikrofilm-leolvasó készülék, kisebb
dolgozó asztal és egy-egy szék a berendezés. A te-
rem többi fala mentén helyezhetők el a mikrofilm tá-
roló szekrények. A fülkékben természetes világítási
igény nincs, de konnektor szükséges.
A mikrofilmtár és kutató alapterülete 45 m².
- fe. Páncélszoba könyvtárkaságok raktározására
A szoba alapterülete 30 m². Falai mentén páncélszek-
rények helyezkednek el. Tekintettel arra, hogy a szo-
bában nagysúlyú szekrények állnak, a földem teherbi-
rása 1000 kg/m² legyen. A helyiség kapcsolata a
könyvtár egyéb helyiségeivel minimális, így elhelye-
zése megoldható a könyvtár távoleső pontján, az a-
lagsorban.

g./ Igazgatási munkaszobák:

ga. Igazgatói munkaszoba

30 m² alapterületű normál iroda.

Megközelíthető folyosóról és a mellette lévő adminisztrátori iroda felől.

gb. Adminisztrátori iroda

Az igazgatói szoba közvetlen szomszédságában helyezkedik el. Mérete 24 m² mivel itt irattár és meglehetősen nagy fél forgalom van. Ugyan innen nyílik ellenkező oldalon az igazgatóhelyettesi iroda is.

gc. Igazgatóhelyettesi munkaszoba

24 m² alapterületű normál iroda.

gd. Gazdasági ügyviteli irodák

Az igazgatóhelyettesi iroda mellett helyezendőek el, de azzal nem nyílnak össze a gazdasági hivatal helyiségei:

1. Csoportvezetői iroda.

20 m² alapterületű normál iroda.

2. A 2. csoport dolgozóinak irodája

25 m² alapterületű normál iroda.

ge. Értekezleti terem

Az igazgatói iroda közvetlen szomszédságában létesített helyiség, osztályvezetői, osztály- és egyéb értekezletek megtartására.

Alapterülete 40 m².

2. A Somogyi Könyvtár helyiségei:

h./ Olvasószolgálati helyiségek:

ha. Katalógusterem

A tervezett fejlődés figyelembevételével a Somogyi Könyvtár katalógusa részére 2000 katalógusfiók azaz kb. 50 katalógusszekrény és egyéb katalógusai részére 5.5 m² alapterületet elfoglaló polc, azonkívül tájékoztatói segédkönyvtár elhelyezése szükséges. A tájékoztatószolgálati író- és tárgyalóasztallal együtt a katalógus és tájékoztató szoba egy 80 m² alapterületű helyiségben helyezhető el, lehetőleg a Somogyi Könyvtár kölcsönzője közelében.

hb. Kölcsönző és kölcsönzői kézraktár

A könyvtár várható kölcsönzői létszáma napi 250-300 fő. Ezek közül esetenként 40-45 fő egyidejű jelenlétével célszerű számolni. Az ac. pontban kifejtettek alapján a Somogyi Könyvtár kölcsönzőtermi helyigénye kb. 120 m². Ez az alapterület lehetőséget biztosít olvasó-

asztalok és az adminisztráció (beiratkozás) elhelyezésére.

Ugyanitt biztosítandó hely az ajánló katalógusok szekrényeinek felállítására.

A kölcsönzött könyvek visszahozás után fertőtlenítés alá kerülnek. Csak ezt követően szállítják őket a raktárba. A Somogyi Könyvtár könyvraktára önálló épületrész, amely fallal választandó el az Egyetemi Könyvtár és a Megyei Könyvtár könyvraktárától. A Somogyi Könyvtár repositóriumán kívül a kölcsönző közvetlen közelében egy kölcsönzői kéziraktár létesítendő, amelyben a mindennapos forgalmu művek elhelyezését oldhatja meg. A kölcsönzői kéziraktár felfogható úgy is, mint a Somogyi Könyvtár könyvraktárának földszinti része. A Somogyi Könyvtár szabad polcokkal, valamint szolgálati hellyel kiegészített kölcsönzői alapterületigénye kb. 130 m².

hc. Olvasótermek

1. A Somogyi Könyvtár funkcióinak megfelelően a városi olvasó közönség általános művelődési igényeinek szolgálatát látná el. Ez különösen perspektívában tekintve, lényegében nem különbözik az egyetemi hallgatók szakképesítés mellett megszerzendő általános ismereteitől. Így tehát mind egyetemi, mind pedig városi viszonylatban az általános ismeretek megszerzésére a Somogyi Könyvtár két azonos méretű 100-100 főre méretezett általános olvasóterme biztosítana lehetőséget. Az olvasótermekkel kapcsolatos igények megegyeznek ad. pont szakolvasótermeivel kapcsolatosan ismeretekkel. Alapterületük egyenként 275m². (Magasságuk, alakjuk, stb. leírását ld. ad. pont alatt.)

2. Mivel az Egyetemi Könyvtár vállalná a folyóirat olvasás és kutatás tekintetében felmerülő igények szolgálatát, a Somogyi Könyvtárra hárul a hírlapolvasás lehetőségeinek biztosítása. E célból a Somogyi Könyvtárban 50 főre méretezett hírlap olvasóterem tervezése szükséges. Ennek alapterülete polcokkal és szolgálati hellyel 150 m². A hírlap olvasóterem berendezhető klubszerűen is.

hd. Kutatószobák

1. Az alapítványi és helytörténeti anyag kutatási lehetőségeinek biztosítása céljából a Somogyi Könyvtárban 10-12 fő befogadására alkalmas kutatószoba létesítése szükséges. Alapterülete 50 m². Az építéssel kapcsolatos kívánalmakat ld. ad. pont alatt.

2. Egyéni kutatószobák. Ezek rendeltetése, hogy más látogatók zavarása nélkül kisebb méretű szobákban, gépírási magnetofonba, diktafonba és gépbe diktálási lehetőséget biztosítsanak. Alapterületük 20-20 m².

he. Dohányzók

Az olvasók részére létesítendő dohányzó szobák követelményei megegyeznek az ak. pontban ismertetettekkel. Itt figyelembe veendő, hogy a Somogyi Könyvtár nagyobb méretű olvasótermeket működtet. Amennyiben a Somogyi Könyvtár olvasói részéről felvetődő igényeket az ak. pontban említett dohányzók alapterület növeléssel el tudják látni, külön dohányzó létesítése a Somogyi Könyvtár olvasótermei mellé nem indokolt.

hf. Könyvtár- és Irodalomtörténeti muzeum

A város könyvtár- és irodalomtörténeti hagyományainak bemutatása és szemléltetése céljából hasznosnak bizonyulna egy Könyvtár- és Irodalomtörténeti Muzeum létrehozása az új épületben.

1. Könyvtártörténeti Muzeum a századforduló utáni raktári berendezés áttelepítésével volna megoldható. A Somogyi Könyvtár alapítványi anyaga (43000 kötet) a jelenlegi könyvtárból áttelepítendő fapalcokon volna elhelyezhető, mint muzeális anyag. A terem berendezése lehetőséget ad arra is, hogy kutatószobaként is használják. A alapterület igénye 180 m².

2. Irodalomtörténeti Muzeum. Ez egy állandó jellegű kiállítás, jelenleg a Móra Ferenc Muzeumban. Anyagát zömmel a Somogyi Könyvtár anyaga alkotja. A kiállítás az elmúlt 110 év szegedi irodalmi hagyatékát, Szeged és a magyar irodalom kapcsolatát mutatja be. Áttelepítése első sorban illetékességi, de részben tulajdonjogi szempontból is indokolt. A kiállítás anyaga lassan² gyarapszik. Az ezt figyelembevevő alapterületigény 150 m².

i./ Raktárak:

ia. Könyvtárak

Helyiségének kiképzése megegyezik a ba. pont alatt kifejtettekkel, azzal a különbséggel, hogy azonos számú emeletszinten itt kb. 300.000 kötet elhelyezésére kell helyet biztosítani. Ehhez 840 m² alapterület szükséges. Az építés a másik két könyvtár könyvraktárával egy blokkban tervezendő.

ib. Folyóiratraktárak

A tervezéssel kapcsolatos követelmények megegyeznek a bb. pont alatt kifejtettekkel. Alapterülete 780 m².

ic. Hálózati letéti raktár

Azoknak a műveknek tárolóhelye, amelyeket a központi könyvtár a fiókhálózat részére szerez be. Ugyanitt tárolják azokat a könyveket is, amelyeket a fiókkönyvtárak visszaadnak a központnak más fiókokhoz történő továbbítás céljából. Az itt felhalmozódó könyvmennyiség nem túl nagy. Össz alapterületigény 60 m². Hálózati letéti raktár céljára kijelölhető az ia. pont alatt leírt rak-

tárhelyiség egy része is. Elképzelhető megoldás, hogy az ia. pont alatti raktár földszinti repositoriuma kölcsönzői kéziratár és hálózati letéti raktár céljára szolgáljon.

id. Duplumraktár

Ebben a helyiségben tárolná mindhárom könyvtár állományának azt a részét amelyet más nem használ. Ide érkeznek a hálózatból vissza az avult, hibás, rongálódott vagy használatból kivont könyvek. Alapterülete 60 m^2 .

j./ Állománygyarapítási osztály munkaszobái:

ja. Osztályvezetői munkaszoba

20 m^2 alapterületű normál iroda.

jb. Dolgozók munkaszobái

Két normál iroda $24-24 \text{ m}^2$ alapterülettel.

k./ Feldolgozó osztály munkaszobái:

ka. Osztályvezetői munkaszoba

20 m^2 alapterületű normál iroda.

kb. Címleírók munkaszobája

A db. pont alatt részletezett követelményeknek megfelelő 30 m^2 alapterületű iroda.

kc. Szakozók munkaszobája

A dc. pont alatt részletezett követelményeknek megfelelő 40 m^2 alapterületű iroda.

l./ Hálózati és módszertani osztály munkaszobái:

la. Osztályvezetői munkaszoba

20 m^2 alapterületű normál iroda.

lb. Dolgozói munkaszobák

Két normál iroda $24-24 \text{ m}^2$ alapterülettel.

lc. Expedíció

A ef. pont alatt részletezett követelményeknek megfelelő 60 m^2 alapterületű iroda.

m./ Különgyűjtemények munkaszobái:

ma. Hírlap-, folyóiratfeldolgozó csoport munkaszobái

Két normál iroda $24-24 \text{ m}^2$ alapterülettel.

mb. Kézirat-, kisnyomtatványtár és kutató

A különgyűjteményi részlegben kiképzett helyiség, amelynek falai mentén szekrényekben helyezkedik el a kézirat- és aprónyomtatvány anyag. A helyiségben

ezek tanulmányozására két íróasztal beállításával kell lehetőséget biztosítani. A felügyeletet a tár kezelője látja el. A kezelő részére munkaasztal és kisebb kézikönyvtár szükséges. Mindezek együttes helyigénye 45 m^2 alapterületű iroda.

mc. Térképtár és kutató

A térképtár és kutató az itt tárolt és használt anyag méretei miatt igen helyigényes. 2 fő kutató részére olvasó és egy raktárkezelő részére munkahely, valamint a raktári anyag részére biztosítandó férőhely kb. 65 m^2 alapterületet igényel.

md. Zeneműtár

A zeneműtár több helyiségből áll:

1. Kotta- és lemeztár.

A helyiség falai mentén speciális állványokon helyezkednének el a kották és a lemezek. Ugyanítt történne a magnetofon szalagok tárolása is. Az állványok zárhatósága lehetővé tenné, hogy a zeneműtár bejárata itt legyen míg a jobbra és balra eső helyiségeknek csak innen nyíló belső bejárata legyen. A helyiség alapterületének méretét növeli az, hogy itt a raktáron kívül átvevő és feldolgozó hely is van, ezenkívül itt helyezendő el a gyűjtemény katalógusa is. Alapterülete ezek figyelembevételével 60 m^2 .

2. Lehallgató szoba.

A helyiség két oldalfala mentén fülkék létesítendők, számszerint 8-10, amelyekben lemezzről vagy magnetofonról történne a lehallgatás. A helyiség alapterülete 35 m^2 .

3. Zenemű kutatószoba.

Íróasztalokkal, székekkel beburkolzott hatszemélyes iroda helyiség. Alapterülete 30 m^2 .

Az md. pont alatt felsorolt helyiségek hangszigetelése különös jelentőségű. Ez vonatkozik az egyes szobák és külön-külön az egyes fülkék hangszigetelésére.

n./ Igazgatási munkaszobák:

na. Igazgatói munkaszoba

30 m^2 alapterületű normál iroda.

nb. Adminisztrációs iroda

20 m^2 alapterületű normál iroda.

nc. Gazdasági ügyintézési iroda

24 m^2 alapterületű normál iroda.

nd. Értekezleti terem

30 m^2 alapterületű normál iroda.

3. A C s o n g r á d M e g y e i K ö n y v t á r h e - l y i s é g e i.

o./ Olvasószolgálati helyiségek:

oa. Katalógus-szoba

A Megyei Könyvtár katalógusa szolgálati jellegű. Elhelyezése az ab. és ha. pontok alatt részletezettek szerint. Egy teremben is elhelyezhető, amelynek alapterülete 70 m^2 .

ob. Kutatószoba

Az ag. és hd. pontban részletezettek szerint, 50 m^2 alapterületű helyiség.

p./ Raktárak:

pa. Könyvtárak

A Megyei Könyvtár könyvállománya kb. 150.000 kötetre emelkedik. Ezek elhelyezésére 420 m^2 alapterületű raktár szükséges, a ha. pont alatt részletezett követelményeknek megfelelően.

pb. Folyóíratraktár

A Megyei Könyvtár hírlap- és folyóiratállományának elhelyezésére a bb. pont alatt részletezett igényeknek megfelelő 200 m^2 alapterületű raktár szükséges.

pc. Hálózati letéti raktár

Az ic. pontban részletezett igényeknek és rendeltetésnek megfelelő 100 m^2 alapterületű raktár.

r./ Állománygyarapítási osztály munkaszobái:

ra. Osztályvezetői munkaszoba

20 m^2 alapterületű normál iroda.

rb. Dolgozói munkaszobák

Két normál iroda $24-24 \text{ m}^2$ alapterülettel.

s./ Feldolgozó osztály munkaszobái:

sa. Osztályvezetői munkaszoba

20 m^2 alapterületű normál iroda.

sb. Címleírók munkaszobája

A db. pont alatt részletezett követelményeknek megfelelő 30 m^2 alapterületű iroda.

sc. Szakozók munkaszobája

A dc. pont alatt ismertetett követelményeknek megfelelő 40 m^2 alapterületű iroda.

t./ Hálózati és módszertani osztály munkaszobái:

ta. Osztályvezetői munkaszoba

20 m² alapterületű normál iroda.

tb. Dolgozói munkaszobák

Két normál iroda 24-24 m² alapterülettel.

tc. Expedíció

A cf.₂ pont alatt részletezett követelmények szerint
70 m² alapterületű iroda.

u./ Igazgatási munkaszobák:

ua. Igazgatói munkaszoba

30 m² alapterületű normál iroda.

ub. Adminisztrátori iroda

20 m² alapterületű normál iroda.

uc. Gazdasági ügyviteli iroda

24 m² alapterületű normál iroda.

ud. Értekezleti terem

30 m² alapterületű normál iroda.

4. Mindehárom intézmény közös használatu helyiségei:

v./ Párt-tömegszervezeti és jóléti helyiségek:

va. Párt- és tömegszervezeti ülésterem, dolgozói klubszoba

A könyvtári dolgozók mozgalmi életének elősegítésére létesítendő, egy kisebb előszobából és egy nagy terem-ből áll. Az előszoba alapterülete 30 m², a nagyterem alapterülete 120 m².

vb. Ebédlő és melegítő konyha

Az intézmények dolgozói számára, 150-180 fő üzemi ebédelésének biztosítására olyan ebédlőterem létesítendő, amelyben 50 fő egyidejű étkezése lehetséges. Az adott mennyiségű ételadag melegítése és tálalása céljára az ebédlő mellett külön helyiség tervezése szükséges. A helyiségek mérete előírás szerint.

x./ Kisegítő üzemek helyiségei:

xa. Fotolaboratórium és fotocikk raktár

A fotolaboratórium jelentősége és szerepe a könyvtárak életében egyre nagyobb. Részben a könyvtárak részére folyik itt munka beszerezhetetlen művek fotózásával, részben az ország egyéb könyvtárai és tudományos intézményei részére készül másolat, az itt meg-

lévő hasonló anyagokról. Ezenkívül nem hanyagolandó el a külföldről egyetemünkhöz és könyvtárainkhoz befutó fotózási igények jelentős mennyisége. A könyvtárak kiállítási anyagának jelentős részét is a fotolaboratóriumban készítik. Ezért korszerű fényképező, előhívó, másoló felszerelések, és az alábbi laboratóriumok szükségesek.

a. Felvételi terem, belőle nyíló sötétkamrákkal. Alapterülete 40 m^2 .

b. Másoló, sokszorosító, előhívó terem. Alapterülete 25 m^2 .

c. Fotocikk-raktár. Alapterülete 12 m^2 .

Megjegyzés. A fotolaboratórium és a sokszorosító üzem egymás közelében történő elhelyezése ésszerű, mert a két segédüzem között perspektívában sok együttműködési lehetőség kínálkozik.

xb. Könyvkötészet, könyvrestauráló műhely és kötészeti anyagraktár.

A raktárak közelében helyezkedik el. A kötészetre a könyvek többsége ugyanis a raktárakból kerül. A munka technológiai követelményeinek megfelelően 4 helyiségből áll. Ezek a következők:

a. Kötészeti műhely. Alapterülete 70 m^2 .

b. Aranyozó műhely. Alapterülete 30 m^2 .

c. Könyvrestauráló műhely. Alapterülete 40 m^2 .

d. Raktár (kötészeti nyersanyagok tárolására.) Alapterülete 20 m^2 .

Megjegyzés: A kötészeti műhelyben a gépek súlya miatt a födém 500 kg/m^2 teherbíró képességűre tervezendő.

xc. Sokszorosító üzem és adréma-lemeztár

Itt készülnek a könyvtárak kiadványai, itt történik a katalóguslapok sokszorosítása stb. Az üzem két munkateremből és egy nyersanyag raktárból áll. Ez utóbbiban tárolják a sokszorosításhoz szükséges nyersanyagokat, vegyszereket ólmot, papírt stb. Ezért kívánatos, hogy a raktár falai saválló burkolatot kapjanak.

Az üzem az adrémalemez raktár mellett építendő.

Az adréma lemeztárba kerülnek a könyvek címfelvételét tartalmazó lemezek, 50 év leforgása alatt kb. 300 ezer lemez gyűlik össze, amelyek elhelyezéséhez 120 m^2 alapterületű helyiség szükséges.

Ez a mennyiség igen nagy súly, ezért a födém teherbírását 500 kg/m^2 -re kell tervezni. A helyiség legcélszerűbben az alagsorban helyezhető el.

A sokszorosító üzem a fotolaboratórium és a könyvkötészet között elhelyezve, részben szállítási munkát tud megtakarítani, részben a fotolaboratóriummal

hasznos munkakapcsolatot tud létesíteni.

xd. Javító és karbantartó műhely és anyagraktár

Az épületben elvégezhető gépészeti, villanyszerelési és asztalos javító munkák elvégzése ebben a műhelyben történik. Tekintettel arra, hogy ezek szerelési apró munkák, a műhely mérete viszonylag nem nagy. Alapterülete 30 m^2 .

A műhely munkájának zavartalanságát biztosítaná egy kisméretű raktár, amelyben a munkához szükséges nyersanyag tárolható. Ennek alapterülete 30 m^2 .

A műhely az alagsorban helyezendő el, hogy a munka zaja az olvasókat ne zavarja.

xe. Dekorációs műhely nyersanyag raktárral és kiállítási anyagraktár

Könyvtári kiállítások és rendezvények dekorációját, az épület alkalmi dekorálásához szükséges feliratokat és egyéb dekorációkat ebben a műhelyben készítik. A munkahely alapterülete 30 m^2 .

Két raktár építését igényli. Egyik a nyersanyag raktár, melynek alapterülete 10 m^2 , másik pedig a megőrzendő kiállítási anyagok raktározására alkalmas hely. Ennek alapterülete 30 m^2 .

Elhelyezése a munkakapcsolatok érdekében legcélszerűbb a könyvkötészet közelében.

xf. Könyvhygieniai laboratórium

A visszahozott könyveket raktárba kerülésük előtt itt fertőtlenítik. Elhelyezése a kölcsönzők mellett történnék úgy, hogy egyik ajtajuk (vagy ablakuk) a kölcsönző helyiség, másik a raktárak felé nyíljon. Alapterület 25 m^2 .

xg. Garage

A Megyei Könyvtár már jelenleg is rendelkezik gépkocsival. A regionális feladatok ellátásához és a könyvtár szélesedő kulturális funkcióinak ellátásához várható, hogy újabb gépkocsikat kap. A gépkocsi részére férőhely biztosítása szükséges, egy hátsó bejáratu alagsorban építendő 100 m^2 alapterületű garageban.

xh. Kazánház

Az épület központi fűtéséhez szükséges összes helyiségek és tárolók kialakításával kb. 500 m^2 alapterületet foglal el.

xi. Telefonközpont

A három könyvtári intézmény belső- és külső kapcsolatainak biztosításához 150 állomásos hálózat szükséges. Ennek központja egy kb. 60 m^2 alapterületű helyiségben helyezhető el.

y./ Kiegészítő helyiségek:

ya. Irodaszer raktárak

Mindhárom könyvtár területén, lehetőleg az adminisztrátori irodák közelében, vagy ha ez nem oldható meg, akkor az irodai traktus más pontján 20-20 m² alapterülettel irodaszer raktár létesítendő.

yb. Takarítószer raktár

A pihenő és öltöző-szoba mellett építendő 20 m² alapterülettel egy takarítószer raktár. Ez mindhárom könyvtár takarítószer tárolására elégséges volna.

yc. Takarító és hivatalsegédi szoba

A három intézmény takarító személyzete részére 30 m² alapterületű, férfi és női részre osztott pihenő és öltöző helyiség szükséges, lehetőleg a zuhanyozók közelében.

yd. Portás szolgálati lakás

A portás szolgálati lakás előírás szerinti két szoba összkomfortos. Alapterülete 50 m².

ye. Szerelői készenléti szoba

Az éjjel-nappali szerelői ügyelet szükségessé teszi olyan helyiség kiállítását, amelyben az ügyeletes szerelő tartózkodhat. Alapterülete 8-12 m². Ehhez csatlakozik egy kisebb kéziműhely raktár, ugyanekkora alapterülettel.

yf. Öltöző

Intézményenként egy-egy kisebb női egészségügyi szoba létesítése szükséges, egyenként 8-10 m² alapterülettel.

yg. Zuhanyozó

A 200 dolgozó részére megfelelő számú férfi és női zuhanyozó létesítése szükséges. Ezek elhelyezése egy helyen történne, lehetőleg az alagsorban. Igen célszerű volna a zuhanyozók falainak csempeburkolattal történő el látása. A zuhanyozók össz. alapterülete kb. 70 m².

yh. Mosdók, WC-k

A megadott olvasói, kölcsönzői és dolgozói létszám alapján emeletszintenként előírás szerinti számú WC létesítendő, a dolgozók részére, lehetőleg zárható fülkékkel. Ezek alapterülete kb. 250 m².

É p ü l e t s z e r e l é s i i g é n y e k

Az épület egyes helyiségeinek ismertetésekor vázlatosan említést tettünk azokról az igényekről is, amelyek azok szerelésével függnek össze. Efejezetben ezeket foglaljuk össze.

- a. Az épület legyen központi fűtéses, önálló fűtőberendezéssel.
- b. Az épületben világítási és a műhelyek elektromos meghajtású gépeinek működtetéséhez ipari áram szükséges.
- c. Az épület hideg és meleg folyóvízzel látandó el (ez utóbbi a konyha, több műhely, a zuhanyozók stb. ellátására.)
- d. Az olvasók és könyvtárlátogatók emeletre szállításához egy nagyteljesítményű személyfelvonó építendő.
- e. A könyvek szállítása, csomagok felhordása a felső emeletekre egy teherfelvonó építése által oldandó meg.
- f. Legalább két lépcsőház építendő: az előcsarnokból egy reprezentatív személylépcsőház és az épület távolabbi részén egy teherlépcsőház.
- g. Az épület csatornázásának adatai az előző fejezetben megadott adatokból kiszámíthatók.
- h. A konyha a portás szolgálati lakás és több műhely számára gázvezeték is szükséges a városi hálózathoz.
- i. Az épületben 150 állomással rendelkező automatikus kapcsolású telefonközpont beszerelése és megfelelő számú városi vonal bekapcsolása szükséges.
- j. Az Egyetemi Könyvtár és a Somogyi Könyvtár könyv és folyóirat raktárában a földszint és az emelet között, valamint a földszint és a kölcsönző között könyvszállító transporteur tervezendő.

A z e g y e s t é r c s o p o r t o k k a p c s o l a t a i ,
ö s s z e f ü g g é s e i , j a v a s l a t a z e l h e l y e -
z é s ü k r e

Ebben a fejezetben azokat a követelményeket kívánjuk összegezni, amelyek biztosítása a munkaszervezés és az olvasószolgálat szempontjából szükséges. Az előző fejezetekben leírt tércsoportok ugyanis a könyvtárak rendeltetéséből folyó célokat: az olvasói igények racionális szolgálatát és a szakszerű belső munkát csak úgy szolgálhatják kellő képpen, ha tagolásuk mellett összefüggéseik is célirányosan az olvasószolgálat és a belső munkaszervezés érdekeit szem előtt tartva alakulnak ki.

Ezek kidolgozásánál azt tűztük célul, hogy a három könyvtár önálló munkavégzésének, feladatai színvonalas ellátásának megfelelő körülményeit biztosítsuk, a három intézmény egy épületben történő elhelyezésének körülményeiből folyó gazdaságossági lehetőségek érvényesítésével.

Egyik kiindulópontunk, hogy az olvasók szempontjából közömbös, melyik könyvtár teljesíti igényüket. Tehát az olvasószolgálati helyiségeket lehetőleg egymás közelében kell elhelyezni.

Ez az elhelyezés az egyes intézmények önálló munkavégzését nem befolyásolja, mert mindegyik profiljának megfelelő feladatait látja el, ami a szolgáltatások különeműsége által elkülönül. A kölcsönzői tevékenység azáltal különül el, hogy külön kölcsönzője lesz az Egyetemi Könyvtárnak és külön a Somogyi Könyvtárnak, amelyek a könyvtárak önálló, egymástól elválasztott raktáraival állnak kapcsolatban.

Az olvasótermek is elkülönülnek azáltal, hogy az Egyetemi Könyvtár szakosított, míg a Somogyi Könyvtár általános, az Egyetemi Könyvtár folyóiratolvasó, míg a Somogyi Könyvtár hírlapolvasótermet működtet.

A kutatás lehetőségeit mindhárom könyvtár gyűjteménye arculatának megfelelően biztosítja: az Egyetemi Könyvtár tudományos állománya kutatásához, a Somogyi Könyvtár történeti állománya kutatásához, míg a Csongrád Megyei Könyvtár helytörténeti gyűjteménye kutatásához teremti meg a feltételeket. Ezek az anyagok a megfelelő intézmények kutatószobáiban állnak a kutatók rendelkezésére.

A különgyűjtemények is elkülönülnek, jellegük más és más lévén mindkét intézménynél.

A tájékoztató szolgálat az egyes könyvtárak keretében egymás megfelelő módon kiegészítve működne.

Az olvasószolgálat helyiségei közé tartoznak még a kiállítási termek. Ezekben részben közösen rendezett, részben az egyes könyvtárak által önállóan készített kiállítások váltakoznának. A kiállítási terem célszerűen csak központi fekvéssel helyezhető el az épületen belül, függetlenül attól, hogy melyik intézmény rendez benne kiállítást.

Ezzel megegyező követelmény támasztható a könyvtártörténeti- és az irodalomtörténeti muzeumok elhelyezését illetően.

A büfé is az olvasók és könyvtárlátogatók igényeinek ellátására létesül, részére tehát szintén központi elhelyezés biztosítandó.

Igy az épületen belül egymás közelébe központosítandók a kölcsönző helyiségek, ennek mintájára a könyvolvasótermek a két könyvtár folyóirat és hírlapolvasó terme, ugyanígy a két könyvtár különgyűjteményei. (A kutatószobák, a tájékoztató irodák, a dohányzó az előző fejezetekben leírt módon, a megfelelő helyiségek mellett, kapcsolódásuknak megfelelően helyezkednek el.)

Az olvasótermek kézikönyvtárai nem minden esetben tudják az olvasói igényeket ellátni. A kézikönyvtárban nem lelhető műveket a raktárakból kell az olvasóterembe eljuttatni. Az olvasótermek és a raktárak közvetlen kapcsolata nem oldható meg. Ezzel szemben a két részleg közvetett kapcsolatát biztosítani kell. Ennek egyik lehetséges módja a kölcsönző és az olvasótermek kapcsolatának megoldása könyvszállító lift létesítésével.

Az olvasói katalógusok elhelyezésére legmegfelelőbb hely a földszinten kínálkozik, a kölcsönző helyiségek közelében. A szolgálati katalógusok könyvtáron belüli kapcsolataiknak megfelelően helyezendők el.

Az olvasószolgálati helyiségek ilyen elhelyezése azt eredményezné, hogy a könyvtárban az olvasó igen könnyen tájékozódva, a könyvtári belső munkafolyamatok érintése, a könyv útjának keresztezése nélkül érné el igényei teljesítését: a különgyűjtemények, a kölcsönzés, a könyv, ujság, folyóirat helyben olvasás, vagy a kutatás minden lehetőségét. Ez könyvtáráépületeknél alapvető követelmény.

Ugyancsak az épületen belüli elhelyezéssel érhető el az a cél, hogy az egyes könyvtárak belső munkafolyamatai törésmentesek legyenek, valamint az hogy a közös használatu létesítmények, mindhárom intézmény munkájának zökkenőmentességét szolgálják.

Mindhárom intézmény külön-külön végzi az állománygyarapítási és a belső feldolgozó munkát. Ezeknek egymással kapcsolata nem lévén, az épület különböző részein kialakított irodatömbökben helyezhetők el. Tekintettel arra, hogy ezekre az osztályokra érkeznek a könyvszállítmányok, célszerű volna az állománygyarapítási osztályoknak a teherlépcsőház közelében történő elhelyezése. Igen fontos mindhárom intézménynél, hogy a feldolgozó osztály és az állománygyarapítási osztály egymás mellett helyezkedjen el, mert a könyv belső feldolgozásának útja így tehető csak folyamatossá. A feldolgozó osztályról a könyv a raktárba vagy valamelyik kézikönyvtárba kerül. Lényeges tehát a feldolgozó osztály és a könyvraktár közvetlen kapcsolatának megteremtése. Mindkét osztály munkája igen szorosan összefügg a szolgálati katalógusokkal. Éppen ezért ezek közelsége különösen az egyetemi könyvtárnál fontos követelmény.

A folyóiratok átvétele és feldolgozása mindhárom könyvtárban a könyvhöz hasonlóan történik. Célszerű, hogy mind az egyetemi könyvtárnál, mind pedig a Somogyi Könyvtárnál a folyóirat illetve hírlapolvasó teremmel és kutatószobával, valamint a folyóiratraktárral a folyóirat illetve hírlap feldolgozó csoport közvetlen kapcsolatban álljon.

A különgyűjteményeknek és a könyvtárak egyéb részlegeinek szerves, munkafolyamattal összefüggő kapcsolata nincs. Ez elhelyezésük szempontjából több lehetőséget biztosít. Elhelyezhetők az épület alagsorában vagy más emeletszintjén, de elképzelhető olyan elhelyezésük is, hogy egyes részlegeik más-más emeletszintre kerüljenek.

Az eddigiekben az olvasó útját ismertettük a könyvtári szolgáltató helyekig, ezt követően a könyv útját kísértük végig a belső feldolgozáson. A harmadik funkcionális követelmény a könyv eljuttatása az olvasókhöz. Ez a könyvtári olvasószolgálati helyiségek és a raktárak kapcsolata. E kapcsolatok az alábbi pontoknál szükségesek:

- a./ az Egyetemi Könyvtár könyvraktára és az Egyetemi Könyvtár kölcsönzője
- b./ az Egyetemi Könyvtár könyvraktára és a szakosított olvasótermek
- c./ az Egyetemi Könyvtár folyóiratraktára és folyóirat olvasóterem
- d./ a Somogyi Könyvtár könyvraktára és az általános olvasótermek
- e./ a Somogyi Könyvtár kölcsönzői raktára és kölcsönzője
- f./ a Somogyi Könyvtár folyóirat- és hírlapraktára és hírlap olvasóterem
- g./ a Megyei Könyvtár könyvraktára és kutatószobája.

Mindhárom intézménynél központi helyen helyezendők el, lehetőleg a munkaszobák közelében az igazgatási helyiségek. Ugyancsak széleskörű kapcsolataikra való tekintettel központi elhelyezést igényelnek a hálózati és módszertani osztályok.

A könyvtári munka menetét közvetlenül vagy közvetve támogatják a kisegítő üzemek. Ezek elhelyezésénél figyelembe veendő egymáshoz való kapcsolódásuk, a fentebb részletezettek szerint, valamint a könyvtári belső munkához való kapcsolatuk. Ez utóbbi minimális és nem teszi követelménnyé épületen belüli közelségüket. Figyelembe veendő a műhelyeknél, hogy részükre a nyersanyagok szállítása a teherlépcsőházon át történik, így a teherlépcsőház közelsége szükséges. Végül megemlítendő, hogy a műhelyek munkájával együttjáró zaj miatt fontos követelmény, hogy az olvasószolgálati helyiségektől lehetőleg távolos ponton helyezkedjenek el.

A kiegészítő helyiségek az épület bármely részén elhelyezhetők.

A z e g y e s t é r c s o p o r t o k a l a p t e r ü l e t i g é n y e

Az egyes tércsoportok alapterülete szerint az épület felosztása a következőképpen alakul:

1./ Olvasószolgálati helyiségek alapterülete	4200 m ² .
2./ Raktári alapterület	5420 m ² .
3./ Munkaszobák alapterülete	2075 m ² .
4./ Kisegítő üzemek alapterülete	1175 m ² .
5./ Párt- tömegszervezeti és jóléti helyiségek alapterülete	280 m ² .
6./ Mellékhelyiségek alapterülete	515 m ² .
7./ Folyosók, lépcsőházak alapterülete	1200 m ² .

Megjegyzés: A 4-7. pont alatti adatok becsült számok.
Az épület összköbtartalma kb. 50.000 m³.

20